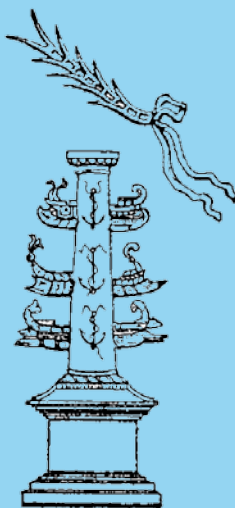

TIDSKRIFT
I
SJÖVÄSENDET

UTGIVEN AV
KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET

I
KARLSKRONA.

1920.

83:e årgången.

Häfte N:r 9

De militära konsekvenserna för Sverige av anslutningen till nationernas förbund.

Av kaptenen vid Kungl. Flottan E. Biörklund.*)

Sedan vårt lands anslutning till Nationernas förbund nu är ett fullbordat faktum, båtar det föga att orda om skälen "för" och "emot". Här skall i stället göras ett försök att utreda, vilka konsekvenser detta faktum synes medföra i militärt avseende, varvid helt naturligt alla känslösynpunkter lämnas å sido och intresset koncentreras på att förutsättningslöst skärskåda innebörden av förbundsaktens militära artiklar.

Cheferna för general- och marinstaberna ha givetvis avlåtit yttrande beträffande anslutningens militära innebörd. Då emellertid marinstabschefens uttalande var av hemlig natur, kan beträffande detta yttrande endast omnämnas, vad i sammanhang med regeringspropositionen offentliggjorts av detsamma. Marinstabschefen instämde även i de av generalstabschefen uttalade åsikterna, sålunda bl. a. däri, att "det till följd av aktens bristande klarhet kräves en viss tids erfarenhet angående tolkningen och tillämpningen av dess bestämmelser", vilka uttalande torde klargöra svårigheterna i denna stund för en

* Artikeln har förut varit återgiven i septemberhäftet av "Svensk Tidskrift" men publiceras här enligt medgivande av redaktionen för sagda tidskrift, varvid dock ett å förra stället förvanskat uttryck korrigerats.

(F ö r f.)

utredning av mera bestående värde. På grund av frågans stora aktuella intresse torde det dock vara berättigat att redan nu skrida till en förberedande översikt över de militära konsekvenserna, sådana dessa te sig av regeringspropositionen.

Såsom bekant hava just flera av de artiklar, vilka behandla frågans militära sida, blivit föremål för olika tolkningar, och tydligen ha vi icke någon säkerhet för att den svenska regeringspropositionens tolkning verkligen under alla omständigheter godtages av stormakterna. Men då vi nu redan ingått i förbundet samt tolkningen i fråga är den för de mindre staterna förmånligaste, och sedan Sverige officiellt tillkännagivit, att vårt land för sin del så tolkat förbundsakten, är det självfallet, att propositionens tolkning här lägges till grund. Vårt land måste sedermera förvisso uppbjuda all kraft att också i verkligheten få denna svenska tolkning respekterad.

På vissa ställen har emellertid t. o. m. regeringspropositionen icke vågat tillgripa andra ordalag än "torde" och "sannolikt". I dessa avseenden föreligger naturligtvis icke tillräckligt säker grund för att draga några slutsatser.

* * *

Vad angår våra grannländers ställning till Nationernas förbund, är det att märka, att Tyskland genom att underteckna Versaillestraktaten av den 28 juni 1919, där förbundsakten som bekant utgör den första av traktatens femton delar, tvingats att erkänna förbundet och de med detsamma förknippade plikterna och rättigheterna — allt detta utan att självt vara medlem av förbundet.

Polen såsom en av signatärmakterna i Versailles är däremot redan medlem, men varken Finland, Ryssland, Estland, Lettland eller Litauen befinna sig bland de makter, vilka, i likhet med de under kriget neutrala, inbjudits att biträda förbundet. Skulle Finland, vilket

land genom skrivelse till förbundets generalsekreterare av den 30 juni gjort framställning att få ingå såsom medlem i förbundet, Estland (skrivelse till förbundet av den 19 april), Lettland (liknande framställning av den 14 maj) eller Litauen, försåvitt dessa statsbildningar nu alla i framtiden få formen av självständiga stater, komma att ingå i förbundet, så äro dessa länder jämlikt förbundsaktens bestämmelser ovillkorligen förpliktade att godtaga förbundsrådets bestämmelser angående landets militära rustningar, vilket icke utan vidare är fallet för de makter, som i likhet med Sverige inbjudits att ansluta sig till förbundet och gjort detta inom tvåmånadersfristen.

Förbundsrådets befogenhet blir givetvis av mycket stor militärpolitisk betydelse, under det att förbunds församlingen fått sin verksamhet väsentligen kringskuren. Bibehålles den i förbundsakten avsedda maktfördelningen mellan rådet och församlingen, synes den senare, vad militära förhållanden beträffar, komma att öva ett ganska obetydligt inflytande. Uppgörandet av planerna för de olika staternas militärväsen, lämnandet av tillstånd för en stat att överskrida fastställt rustningsprogram, beslutanderätt beträffande militärsanktioner och åtgärder för den privata krigsmaterielindustriens avveckling är allt uttryckligen tillerkänt rådet.

* * *

Uppstår en tvist mellan tvenne stater, skall den hänskjutas till skiljedomstol eller överlämnas till rådet eller församlingen för tvistens slitande. Det är förbjudet att börja krig, förrän tre månader efter det skiljedomsutslaget fallit eller förlikningsförslaget strandat; krig får icke heller begynnas mot medlem, som fogar sig efter en skiljedom eller ställer sig till efterrättelse ett förslag till tvistens lösning, om detta förslag biträts enhälligt av rådet (ej medräknat de tvistande parterna) eller med viss kvalificerad majoritet av församlingen. De trenne må-

nadernas "väntetid" benämnes gemenligen "krigsmoratorium".

Börjar någon stat krig först efter moratorietidens utgång eller i andra fall, än ovan uppräknats, anses kriget såsom tillåtet, vilket är av stor betydelse, enär i ett sådant fall en tredje stat har rättighet att förbliva neutral. Går däremot en stat till krig inom moratorietiden, anses kriget otillåtet, och en tredje stat har då icke rättighet att förbliva neutral, utan skyldighet att i viss mån deltaga i åtgärder mot den stat, som börjat kriget. Även utom förbundet stående stater skola av förbundet tvingas att respektera krigsmoratoriet.

Det är att märka, att ehuru en stat ej får börja krig inom moratorietiden, den dock har rätt att dessförinnan mot sin motståndare i tvisten tillgripa de "fredliga men våldsamma medel", vilka den internationella rätten känner under namn av retorsion, repressalier, fredsblockad och de diplomatiska förbindelsernas avbrytande.

Uppstår t. ex., såsom skett i Ålandsfrågan, en tvist mellan Sverige och någon av dess grannstater (även om denna senare ej tillhör förbundet), skall den hänskjutas till skiljedom eller förlikning, om den icke förklaras ligga inom endera partens inre jurisdiktion. De tvistande parterna kunna mot sin motståndare genast tillgripa de "fredliga men våldsamma medlen" men få ej börja krig förrän tre månader, efter det att skiljedomsutslaget fallit. Invänta ifrågavarande stater denna tid, är kriget tillåtet, och övriga makter kunna förklara sig neutrala. Går den ena staten däremot till krig inom sagda tid, anses kriget otillåtet, och övriga förbundsmedlemmar skola då ingripa mot staten i fråga.

Man torde av ett dylikt förhållande vara berättigad draga den slutsatsen, att, för så vitt förbundets stormakter kunna beräknas uppträda enigt i förbundsaktens anda, de mindre staterna samt väl också i allmänhet de större komma att respektera moratorietiden och icke påtaga sig risken av att börja

ett otillåtet krig. Allenast genom att invänta moratorietidens utgång förbättrade man ju krigsläget i synnerligen hög grad. Tillåtna krig med ty åtföljande neutralitet för tredje part äro sålunda visst icke omöjliggjorda för framtiden. Neutralitet torde även i praktiken kunna ifrågakomma vid krigsfall, då en sådan väpnad konflikt utbrutit, att något enigt uppträdande av förbundet är uteslutet. Det måste nämligen beaktas, att rådets uttalande i en tvist mellan stater endast är bindande, om det omfattas av ombuden för alla de utom tvisten stående staterna. Så är alltså förhållandet även med Ålandsfrågan. Endast om Finland skulle våga försöket att motsätta sig ett enhälligt uttalande av rådet, hava de till förbundet anslutna makterna skyldighet att ingripa. Om en makt i rådet intager en avvikande ståndpunkt, blir alltså beslutet ej bindande, och ett krig kan få tillåten karaktär.

I dylika fall torde det säkerligen bero på varje stats militära och ekonomiska maktmedel, huruvida den tvingas med på endera sidan eller är stark nog att hålla sig neutral. Formell rätt till neutralitet har den obefingad.

Vad angår en förbundsmedlems militära maktmedel, förklara sig medlemmarna genom förbundsaktens artikel 8 erkänna, att "fredens bevarande erfordrar de nationella rustningarnas begränsning till det minimmu, som är förenligt med den nationella säkerheten och med genomförandet av internationella förpliktelser förmedelst en samfällid aktion". Härav framgår, att förbundsakten förutsätter individuell försvarsberedskap hos medlemmarna och att försvaret icke får bringas i ett sådant läge, att möjligheten är utesluten att med någon grad av säkerhet kunna medverka vid förbundets militära ingripande. Lord Robert Cecil (som deltagit i aktens författande) svarade ju visserligen herr Castberg i Norge, att han icke hyste något tvivel om att den tolkningen vore riktig, att en stat vore oförhindrad att helt avvärpa, om den så önskade. ("Det har säkerligen icke varit avsett att ålägga någon

medlem av förbundet förpliktelsen att upprätthålla en militärstyrka".) Norska utrikesdepartementets uttalande gick däremot i den riktningen, att förbundsakten förutsatte tillvaron av en viss militär styrka. Så är även fallet med den svenska regeringspropositionen.

Förbundsaktens ställning till den allmänna värnplikten är svävande. Tyskland har ju genom Versaillesfreden tvingats att uppgiva den allmänna värnplikten, och de allierade samt associerade (Förenade Staterna) makterna förklarade sig vid fredsslutet hava för avsikt att slå in på samma väg. England har ju också — vederbörligen skyddad av sin mäktiga flotta samt med bibehållande av en av värvat folk sammansatt armé av större styrka, än den 1914 befintliga — med utgången av sistlidna mars månad frångått den under kriget för armén antagna värnplikten, medan övriga stater synas vilja bibehålla densamma.

Sveriges dåvarande utrikesminister anförde i regeringspropositionen, att den socialistiska internationalen vore oenig bl. a. om värnpliktens avskaffande. Övergången till yrkesarméer och med stampersonal helt bemanade örlogsflottor synes därför icke ännu given, om det också kan synas, som om starka krafter i olika länder arbeta mot detta mål. Från inflytelserikt västmaktshåll har det också uttalats, att det Tyskland påtvungna avrustningsprogrammet komme att tjäna till förebild för rustningsminskningarna i övriga länder. Vad värnpliktsfrågan beträffar, torde i själva verket på socialistiskt håll hysas den farhågan, att en yrkesarmé lättare kan nyttjas för mot den socialistiska demokratien oförmånliga tendenser, än vad fallet är med värnpliktiga, vilka stå i intimare kontakt med folket i dess helhet. De socialistiska representanterna i den svenska försvarsrevisionen röstade ju ock för en bibehållen, ehuru förkortad (150 dagars) värnpliktstid.

Anför emellertid förbundsakten rustningarnas begränsning såsom ett framtidsmål, så är det icke utan vidare klart, att krigsfaran upphör med minskade rustnin-

gar. Chefen för generalstaben säger i sitt yttrande träffande, att minskning i rustningarna ej ger någon garanti för fred, då det är de relativa, ej de absoluta styrkeförhållandena, som för en stat avgöra, om det är fördelaktigt eller ej att gå till krig mot en annan.

Enligt förbundsaktens artikel 8 skall rådet, "under hänsynstagande till varje stats geografiska läge och övriga för staten säregna förhållanden, utarbeta planer till rustningsbegränsningens genomförande, vilka planer skola underställas de särskilda regeringarna för prövning och avgörande". Denna fråga om rustningsbegränsning hänsköts vid rådets sammanträde i Rom (maj 1920) till preliminär behandling av den ständiga militärkommission, som rådet äger att tillsätta (varom mera nedan).

* * *

*

Vilka konsekvenser medföra då förbundsaktens bestämmelser för omfånget av Sveriges rustningar?

Sverige kommer — låt vara efter vederbörliga, förberedande underhandlingar — att föreläggas ett rustningsprogram, uppgjort av förbundsrådet, d. v. s. av representanter för England, Frankrike, Italien, Japan samt t. v. Brasilien, Belgien, Grekland och Spanien. Vid detta programs uppgörande har Sverige rätt att hava ett ombud med säte och stämma i rådet. Enligt förbundsakten skall rådets avgörande fattas enhälligt, d. v. s. Sverige har vetorätt, varemot vi tydligen komma att bliva utsatta för stark påtryckning från de övriga makternas sida — eller såsom propositionen uttrycker det: "en samlad mening hos stormakterna kommer härvid att äga en högst betydande auktoritet gent emot förbundsmedlemmar i svagare ställning". Marinstabschefen ansåg t. o. m., att medlemmarnas prövningsrätt bleve illusorisk och blott kunde resultera i ett godkännande.

Det sålunda tillkomna rustningsprogrammet underställes emellertid enligt förbundsakten svenska regering-

gen för undersökning och avgörande. Vad som skulle inträffa, om Sverige icke godkände det av rådet uppgjorda programmet, är ej klart. Möjligen skulle traktatens bestämmelser kunna tolkas så, att Sverige i ett dylikt fall kunde bli uteslutet ur förbundet.

Sedan eljest programmet godkänts, får det icke överstridas utan rådets samtycke, men skulle enligt den svenska regeringspropositionens tolkning kunna underskridas, om det dock förblir tillräckligt för eget försvar samt deltagande i förbundsaktion. Regeringspropositionen utgår med andra ord från detta rustningsprogram såsom ett maximi-, ej minimiprogram, d. v. s. att svenska regeringen skulle kunna godkänna ett dylikt program men sedan underskrida detsamma. Dåvarande utrikesministern har dessutom i propositionen härtill fogat den anmärkningen, "att det givetvis står en stat fritt att för sin del betrakta det minimum, som den finner sig behöva för sin nationella säkerhet, såsom tillfyller även för eventuella bidrag till en förbundsaktion". I orden "för sin del" ligger dock den inskränkningen, att en sådan ståndpunkt kan stöta på motstånd från övriga förbundsmedlemmars sida. Den svenska regeringspropositionen erkänner likväl oförbehållsamt, att även en undre gräns finnes.

Vårt lands nuvarande försvarsminister förklarade i sitt 1-maj-tal i år: "De små staterna hava ett rent egoistiskt intresse i avrustningen, just därför att för dem de militära rustningarna icke äro en betryggande garanti för deras frihet och oberoende. — — — De måste då också ha modet att gå före med gott exempel. Nu menar jag icke, att Sverige kan avväpna i morgon dag. Trots allt missnöje med hårt tyngande militärbördor finnes förvisso icke inom vårt folk en majoritet för isolerad avväpning. Därtill kommer, att vi genom vårt medlemskap i Nationernas förbund iklätt oss förpliktelser att bidraga till den internationella ordningens upprätthållande". Beträffande Sveriges arbete inom Nationernas förbund må anföras,

att vårt land i sin anslutningsförklaring av den 9 mars tillkännagivit sig ämna verka för att rustningsbegränsningen verkligen blir genomförd. Försvarsministern omnämnde i sitt tal detta samt anförde än vidare, att "genom förbundsaktens bestämmelser om revision av rustningsplanerna efter bestämda mellantider (åtminstone var tionde år, därest så skulle befinnas erforderligt) givas osökta tillfällen till framställningar om nya begränsningar, vilka icke få lämnas oanvända".

Den socialdemokratiska synen på försvarsfrågan torde alltså kunna sammanfattas så, att man hoppas på en i alla länder fortskridande motvilja mot militära rustningar, varigenom det skulle bli möjligt att successivt minska omfattningen av våra egna militära maktmedel. Om vårt land emellertid på något sätt skulle påtaga sig risken att "gå före med gott exempel", kunde dock uppenbart riket sättas i fara. Fastmera skulle man väl kunna anse, att de makter, vilka genom omfånget av sina militära resurser äro de enda, som verkligen kunna representera ett effektivt krigshot, även i praktiken borde visa vägen, särskilt om de i samband med fredsslutet officiellt förklarat sig hava för avsikt att så förfara.

Artikel 9 i förbundstraktaten stadgar, att en ständig militärkommission skall inrättas för att tillhandagå rådet med anvisningar angående aktens militära bestämmelser samt militära, marina och luftväsendet berörande frågor i allmänhet. Propositionens uttalande härom är, "att denna militärkommission sannolikt tillsättes av rådet med enkel majoritet, och att medlemmarna i denna kommission antagligen komma att tagas bland stormakterna, ehuru det är möjligt, att även andra makter få ombud i kommissionen".

Vid förbundsradets sammanträde i Rom beslöts att tillsätta kommissionen och fixerades dess arbetsordning, varjämte på sammankomsten i San Sebastian meddelades, att makterna i rådet redan utsett medlemmar. Endast

dessa stater få nämligen tillsätta ständiga medlemmar, medan övriga länder i förbundet ha rättighet att dit sända ombud, då diskussionen gäller en fråga, i vilket landet själft är direkt intresserat. Kommissionen arbetar på tre sektioner (för resp. armé-, marin- och luftfrågor). För varje sektion får i kommissionen representerad makt högst en medlem; varje makt har dock blott en röst.

* * *

*

Huru det rustningsprogram, som definitivt kommer att föreläggas Sverige, i realiteten kommer att te sig, är ju ännu okänt. Enligt förbundsaktens lydelse skulle vid detta programs uppgörande hänsyn tagas till de för landet säregna förhållandena. I första hand komme landets geografiska läge, gränsernas längd och topografiska beskaffenhet, relativ befolkningstäthet, trafikmedlens ståndpunkt samt förhållandet mellan land- och sjögräns att vara avgörande.

Läget i Östersjön är ju sätillvida helt omkastat, att det genom uppkomsten därstädes av en mängd småstater samt de tyska och ryska sjömakternas ytterst starka decimering synes för Sverige möjligt att genom ett rationellt nybyggande av örlogsfartyg av moderniserade typer såsom ersättning för nu befintliga, delvis ytterst gamla och stridsodugliga fartyg, för rimliga medel erhålla ett sjöförsvaret av sådan styrka, att en invasion över havet mot vårt land från någon Östersjömakts sida är otänkbar. Med hänsyn till Tyskland gäller detta givetvis under den förutsättningen, att dess genom Versaillesfreden stipulerade maximistyrka*) icke väsentligen överskrides — en sak, som det torde komma att ligga England varmt om hjärtat att tillse. I den riktningen, att ett till Nationer-

*) Sex slagskepp om högst 10,000 ton (med högst 4 st. 28 cm:s kanoner, d. v. s. lika med vår "Sverige"-typ), sex lätta kryssare om högst 6,000, tolv jagare om högst 800 och tolv torpedbåtar om högst 200 ton. Undervattensbåtar och militära flygfarkoster få ej alls finnas.

nas förbund anslutet Sverige borde uppmanas att hålla en stark örlogsflotta, vilken i Östersjön kunde främja förbundets syften, gå också ett flertal uttalanden i utländsk litteratur och press, bl. a. en omfångsrik utredning om Östersjöns marinpolitiska förhållanden av den franske amiralen Degouy (decemberhäftet 1919 av tidskriften *Revue de Paris*). Resultatet av hans utredning är, att jämvikt i Östersjön endast kan skapas genom att Sverige — med alla medel som lämpligen kunna tillgripas mot en självständig stat — rekommenderas att hålla en så stark flotta, att densamma med mindre tillskott från Polen och Danmark väl uppväger den tyska sjömakten.

Den i pressen ibland uppdykande frågan angående Östersjöns "neutralisering", vilken skulle innebära, att inga som helst örlogsflottor där skulle få finnas, torde f. n. i hög grad hava förlorat sin aktualitet. T. o. m. den nuvarande ryska regimen har icke visat någon tendens att vilja avskrika sitt sjövapen, tvärtom har England ju förliiden sommar sett sig föranlett att varna Sovjet-Ryssland för aggressiva flottföretag mot randstaterna vid Östersjön och beledsaga denna varning med en demonstration i Östersjön av sina allra kraftigaste typer av örlogsfartyg. Tyskland synes av allt att döma vilja hålla fulla måttet av den tillåtna maximistyrkan, varjämte Finland samt Polen göra allvarliga ansträngningar att nyskapa ett, om än — åtminstone vad Polen angår — relativt blygsamt sjöförsvaret. England slutligen torde knappast vara villigt att under den jäsningstid, som plägar åtfölja så kraftiga omstöpningar av statssystemet, som nu skett vid Östersjöns östra kuster, för framtiden avsäga sig varje möjlighet att utsätta den politiska vågskålen för det mer eller mindre märkbara tryck, som förefintligheten av engelska eskadrar vid Östersjöns östra kuster utövar.

Behöves sålunda fortfarande en stark svensk örlogsflotta i Östersjön, och synes det ekonomiskt möjligt och militärt klokt att genom effektiva personalreformer samt modernisering av vår örlogsflottas flytande materiel upp-

bringa densamma till sådan styrka, att den kan lösa mera omfattande uppgifter, än vad som var möjligt i den militärpolitiska situationen före kriget, så är härmed emellertid ingalunda sagt, att en sådan förstärkning får köpas genom ett väsentligt försvagande av arméns effektivitet.

Det nuvarande militärpolitiska läget blir förvisso icke evigt bestående, och vad man i oklokt avrustningsnit rivit ned, kan sedan icke annat än efter lång tid samt måhända endast med oproportionerligt stora kostnader byggas upp.

Dels är det ju heller icke uteslutet, att Versaillesfreden kan komma att i en framtid revideras, dels kan ett åter livskraftigt vordet Ryssland ännu en gång komma att vid sidan av sin starka armé återuppbygga en kraftig örlogsflotta. Att Sverige skulle komma att i ett krig stå ensamt mot en tysk-rysk kombination, vilken såväl till sjöss som till lands bleve oss vida överlägsen, är visserligen föga sannolikt, men maktkombinationer kunna dock tänkas, då icke vår flotta kan giva landets sjögränser ett fullständigt skydd. Utom Östersjön finnas dessutom makter, vilka besitta överlägsna såväl flottor som arméer, och slutligen hava vi dock — för att spara det viktigaste till sist — avsevärda landgränser. Krigsfall kunna tänkas, då det kan vara förmånligt för en makt att angripa oss över norska gränsen, och därtill kommer landgränsen mot Finland.

Den ställning, som detta land kan komma att intaga till Nationernas förbund, är härvid av stor betydelse.

Blir Finland medlem, är det väl sannolikt, att detta land medgives hålla en ganska stark armé med hänsyn till hotet från öster, och det kunde t. o. m. tänkas inträffa, att Finland finge hålla en armé, vilken med tillskott från någon av "randstaterna" vore starkare än den, som Sverige finge ha. En sådan eventualitet skulle givetvis innebära en försämring av vårt militärpolitiska läge.

En den finska flottan väsentligt överlägsen svensk

flotta skulle visserligen kunna i hög grad försvåra en finsk armés operationer runt Bottniska viken samt framtvinga, att avsevärda landstridskrafter bundes till Finlands eget försvar, men norra Sverige skulle kunna utsättas för allvarlig fara, intill dess vi hunnit skapa stridsdugliga arméenheter, om de nuvarande finge förfalla.

Redan den beslutade avkortningen av värnpliktstiden kommer, vad armén beträffar, att medföra, förutom en minskad duglighet hos truppen, en väsentligt nedsatt vana hos befälet att under stridsmässiga förhållanden föra fältstarka förband.

Huru vårt rustningsprogram än gestaltar sig, får dock icke någon ofruktbar strid upprivas mellan dem, vilka hava olika åsikter angående avvägningen av våra försvarsmedel till lands och till sjöss. Fastmera torde allt, vad försvarsvilja heter, behöva endräktigt samverka för att hindra, att vårt land under en politiskt upprörd tid i farlig grad underskrider det en gång fastställda försvarsprogrammet.

* * *

Ett förbund, som icke hade några maktmedel till sin disposition, skulle vara skäligen hjälplöst, då en stat i en för denna vital fråga knappast kunde förväntas föga sig efter allenast en from önskan från förbundets sida.

Beträffande de maktmedel, till vilka man huvudsakligen skulle lita, gingo emellertid åsikterna vid Pariskonferenserna starkt isär. En del av makterna, bl. a. Frankrike, ansågo, att man borde giva förbundet en fast ryggrad genom att ställa till dess förfogande rent militära maktmedel, d. v. s. någon slags internationell härs- och flottmakt, ledd av en under förbundets styrelse lydande general-amiral-stab; andra åter höllo före, att man i första hand borde hålla sig till de ekonomiska påtryckningsmedel, som världskriget visat besitta så avgörande betydelse — med andra ord till den ekonomiska blockaden i en eller annan form.

Förbundsakten blev en kompromiss av dessa båda åsikter, visserligen med övervikt för "blockadlinjen". Så skapades då bestämmelserna om de ekonomiska och militära sanktionerna.

Genom dessas intima inbördes sammanhang och den betydande roll, som torde komma att tilldelas förbundsmedlemmarnas örlogsflottor vid de ekonomiska sanktionernas genomförande, må det anses berättigat att här upptaga jämväl detta slag av sanktion till en ytterst kortfattad granskning.

Först må då erinras, att Sverige är ovillkorligt förpliktat att delta i ekonomiska sanktioner mot en stat, som börjar ett otillåtet krig, under det att vi vid ett tillåtet krig ha rättighet att förbli neutrala. De ekonomiska sanktionerna bestå däri, att om t. ex. Tyskland skulle börja ett otillåtet krig mot exempelvis västmakterna, har Sverige skyldighet att avbryta kommersiella och finansiella förbindelser med Tyskland, d. v. s. skall såväl förbjuda som hindra förbindelser med landet i fråga. Ett sådant avbrytande anses innebära såväl färj- (järnvägs-), post-, telegraf-, telefon-, sjöhandels- och luftförbindelser som även vägran av pass till landet i fråga och alla finansiella förbindelsers upphörande. Sverige har i ett dylikt fall skyldighet att genom gränsbevakning, d. v. s. genom bevakning av territorialvattnet runt våra kuster och av våra landgränser, tillse, att förbindelsernas avbrytande verkligen blir effektivt. Sådan "självblockad" skall Sverige igångsätta genast utan att avvakta förbundsrådets beslut. Det är att märka, att även Schweiz, vilket land som bekant i vissa andra fall intager en särställning, har skyldighet att delta i sådan ekonomisk sanktion, varigenom alltså ententen försäkrat sig om att kunna avbryta Tysklands handelsförbindelser både i norr och i sydväst, försåvitt Tyskland skulle börja ett s. k. otillåtet krig.

Men icke nog härmed. Enligt förbundsakten skola också andra stater, även de, som icke äro medlemmar av

förbundet, t. ex. Ryssland, Lettland etc., genom förbundets försorg bringas att verkställa avspärning mot ifrågavarande land. Det synes härigenom icke uteslutet, att Sverige, även vid enbart ekonomiska sanktioners utförande, av förbundet kan åläggas att med sjömilitära maktmedel delta i en dylik allmän blockad, avseende att avspärra alla länders förbindelser med staten i fråga — en blockad, som väl i praktiken torde komma att utföras såsom blockad av den fredsbrötande statens territorialvatten, d. v. s. i det förutsatta krigsfallet upprätthållandet av en blockad av hela tyska kusten. Att ett dylikt avbrytande av ekonomiska förbindelser till ett land, med vilket handelsomsättningen är livlig, för oss innebär ett allvarligt ekonomiskt avbräck, samt att vår örlogsflotta vid en sådan blockads genomförande kan komma att ställas inför ganska krävande uppgifter, synes uppenbart.

Förbundsakten bestämmer visserligen, att förbundets medlemmar äro skyldiga att hjälpa varandra för att reducera till ett minimum de förluster och olägenheter, vilka kunna bli följderna av en dylik avspärning. En omläggning av handelsförbindelser kräver dock avsevärd tid och kostnad, varjämte under en period av ekonomiska kriser och råvarubrist vissa förluster kunna vara oersättliga.

Motsätter sig en stat allenast passivt ett domstolsutslag eller rådets enhälliga utslag, äro bestämmelserna icke lika stränga. I så fall kan en tredje stat icke utan sitt eget bifall tvingas till deltagande i ekonomiska sanktioner. Under övriga omständigheter däremot är det vid ett otillåtet krig vår ovillkorliga skyldighet att delta i dylika sanktioner, försåvitt icke i framtiden, i enlighet med de skandinaviska regeringarnas förslag i medio av juli i år, en ändring skulle ske i förbundsakten.

* * *

Sedan projektet om en internationell armé och en internationell flottstyrka lagts åsido, har förbundsakten

stipulerat, att medlemmarna äga att med en viss styrka deltaga i militära tvångsätgärder.

Vid ett tillåtet krig kan ju Sverige förbliva neutralt, men vid ett otillåtet dylikt äger förbundsrådet föreslå Sverige, med vilka militära maktmedel vårt land skall bidra. Enligt regeringspropositionens tolkning "torde detta icke innebära en ovillkorlig förpliktelse till deltagande utan endast en uppmaning härtill". En sådan uppmaning "torde antagligen blott riktas till dem, som genom geografisk belägenhet el. dyl. böra ifrågakomma". Så länge Sverige befinner sig i eller nära utkanten av förbundet och invid de stora europeiska stater, som icke äro medlemmar av detsamma, synes det sannolikt, att vi bliva vederbörligen uppmanade att deltaga. I den mån, som stater hinsidan Östersjön bliva förbundsmedlemmar, minskas möjligen risken för oss härav i någon mån. Ur denna synpunkt torde det vara för Sverige militärpolitiskt förmånligt att underlätta Finlands och de transbaltiska randstaternas upptagande i förbundet. Härigenom torde i varje fall pretentionerna på svensk härsmakts deltagande i militärsanktioner österut komma att minskas. Sagda staters bristande förutsättningar för sjömakts samt frånvaron i dessa länder av örlogsflottor, vilka ju taga en avsevärd tid att skapa, torde dock göra sannolikt, att, såsom marinistabschefen yttrat, ganska omfattande uppgifter kunna komma att påläggas svenska örlogsflottan. Särskilt lär väl detta bliva fallet, om den politiska situationen vid tillfället i fråga är sådan, att England är ovilligt att till Östersjön avdela mera betydande sjöstridskrafter.

Avser förbundsrådet att till Sverige rikta en uppmaning om deltagande i militär sanktion, äger Sverige att sända ett ombud till rådet med säte och stämma i detsamma, och eftersom rådets beslut för att vara bindande skall vara enhälligt, har alltså Sveriges ombud vetorätt, ehuru vi givetvis kunna och väl också bliva utsatta för starka påtryckningar — eller med propositionens ord:

"vårt land torde i ett dylikt fall bliva utsatt för en allvarlig moralisk och politisk pression från de andra förbundsmedlemmarnas sida". Även om Sveriges ombud i rådet skulle rösta för vårt deltagande, skulle enligt propositionen regering och riksdag kunna neka sitt bifall. Äro vi ej tillräckligt militärt starka för att skaffa vår ståndpunkt beaktande och respekt, torde vi dock lätt löpa risk att tvingas med i företag, vilka vi helst skulle velat stanna utanför.

Bestämmelserna angående de militära sanktionerna äro, såsom synes, dels ganska svävande, dels tveeggade.

Om man ej ger hjälp, får man säkerligen ingen dylik, då man själv blir anfallen. Detta sakförhållande har också föranlett vår förutvarande utrikesminister till uttalandet: "att förbundsmedlem bör deltaga, om ej vägande skäl föreligga emot ett sådant deltagande".

Sverige försökte i Paris få in bestämmelser om i vilken största omfattning vårt land ägde att deltaga i militära sanktioner, men utan resultat. Detta medför ett beklagligt osäkerhetstillstånd. Skulle vi tvingas att deltaga i militära sanktioner t. ex. mot Tyskland eller Ryssland utan att sedan bliva tillräckligt understödda av övriga förbundsmedlemmar, vore vårt läge givetvis mer än prekärt. Än allvarligare bleve det förvisso, om t. ex. dessa makter i förening kunde försvåra för övriga förbundsmedlemmar att komma oss till militär hjälp. Helt naturligt ligger det i Sveriges intresse att i en eller annan form erhålla bindande försäkran om understöd från andra förbundsmedlemmars sida, innan vi skrida till deltagande i en militär sanktion.

Den militära hjälp, som man enligt förbundsaktens artikel 10 kan påräkna av övriga förbundsmedlemmar, om man blir anfallen, lider nämligen även den av avsevärda brister, så som förbundsakten nu är avfattad, d. v. s. utan förefintligheten i fredstid av en organiserad militärstyrka, vilken omedelbart står till förbundets disposition.

Dels tar det ju en avsevärd tid, innan makterna hinna enas samt luft-, sjö- och landstridskrafter avdelas, utrustas och förflyttas till de hotade punkterna. Ordlandet av diverse formaliteter, av krigsledning och befälsförhållanden, tar enligt all erfarenhet även tid, och slutligen kan ju en krigsmakt, sammanfogad av olika nationaliteter och förband, vilka aldrig förut opererat gemensamt, näppeligen inom en kort tidrymd erhålla avsevärd fasthet och slagkraft. Särskilt i det fall, att det angripna landet lättroget verkställt en mera betydande avrustning, kan ju fienden, såsom chefen för generalstaben i sitt yttrande påpekat, redan hunnit slå nationens huvudstridskrafter, innan hjälpen hinner anlända och effektivt insättas.

* * *

Nu några ord om den s. k. "passagerätten". Vid ett otillåtet krig är ju Sverige, som sagt, skyldigt att deltaga i ekonomiska sanktioner, men icke ovillkorligen i militära dylika. Även om Sverige därvid undandraget sig att deltaga i militärsanktioner, har vårt land likväl skyldighet att lämna medgivande för passage över svenskt territorium åt förbundsmedlemmarnas krigsmakt, d. v. s. förbundsmedlemmarna hava s. k. "passagerätt". Om den tredskande staten endast gör passivt motstånd utan att gå till otillåtet krig, hava däremot förbundsmedlemmarna icke ovillkorlig passagerätt genom annan medlems territorium.

I ärenden angående "passage" äger Sverige visserligen tillfälligt sända ombud till rådet, men detta ombud synes huvudsakligen hava till uppgift att deltaga i överläggning angående passageväg, passagens ordnande m. m.

Börjar sålunda t. ex. Ryssland ett otillåtet krig mot Finland eller Tyskland ett sådant mot Frankrike, kunna vi bliva tvungna att hysa utländska trupper i landet och utländska krigsfartyg i våra hamnar, vilka genom sin

"passage" väl mer eller mindre komma att utnyttja vårt land såsom operationsbas för sina krigsföretag, därigenom borttagande varje sken av neutralitet från vår sida.

Är förbundets operativa styrka i hög grad överlägsen det lands, som förbundet söker betvinga genom sin militärsanktion, är ju risken för vårt land att bliva krigsskådeplats icke stor. Skulle emellertid så ej vara fallet, t. ex. på grund av att genom oenighet inom rådet vissa makter undandragit sig deltagandet i militärsanktionerna, kan "passagerätten" föranleda, att vårt land blir skådeplats för krigsoperationer och att Sverige därigenom aktivt indrages i ett krig, som det icke velat, varför väl kriget i fråga även hos vårt eget folk blir impopulärt.

"Passagerätten" kan även, såsom marinistabschefen påpekat, medföra ytterligare olägenheter genom att vårt lands transportmedel tagas i anspråk till förfång för den egna samfärdseln, samt vidare att oroligheter kunna uppkomma på grund av de främmande stridskrafternas närvaro.

I Nationernas förbund torde det vara rådet, som bestämmer, när och var styrkorna skola insättas. Det torde då icke kunna undvikas, att de olika nationernas sårintressen komma att spela in till förfång för den högsta krigsledningens verkningsförmåga och i sämsta fall — om i rådet enighet angående uppträdan det icke kan uppnås — t. o. m. åstadkomma, att hjälpen uteblir.

I känslan av sannolikheten att en dylik militär hjälp i varje fall lätt blir avsevärt försenad, har också förbundsakten lämnat möjligheten öppen till s. k. "defensivallianser", och den engelska regeringskommentaren till förbundsakten säger t. o. m., att dylika allianser äro önskvärda. För Sveriges vidkommande skulle väl i detta sammanhang närmast kunna tagas i övervägande lämpligheten av en defensivallians mellan de skandinaviska staterna. En sådan allians skulle dock givetvis för vårt land medföra högst avsevärda olägenheter, försåvitt Danmark

och Norge icke vidmakthölle ett försvar, som i förhållande till resp. länders resurser vore rimligt starkt och något så när tillfyller för landets eget försvar. Att ingå militär försvarsallians med ett land, som pådreve sin avrustning i högre grad än omgivande länder, vore väl knappast klokt. Försvarsfrågans utveckling i våra skandinaviska grannländer och i Finland är därför även ur denna synpunkt värd allt intresse.

* * *

Vad förbundsaktens militära bestämmelser angår, må påpekas, att de allierade makterna undertecknat en konvention, enligt vilken egentlig krigsmateriel icke får exporteras från ett land till ett annat, dock med rätt för en fördragsslutande part att genom särskilt beslut tillåta export härav till regering i annat land. De allierade hava förbundit sig att försöka få övriga förbundsmedlemmar att biträda konventionen i fråga. Sverige har redan vederbörligen inbjudits, men eftersom ännu (i mitten av sept.) ingen av stormakterna ratificerat konventionen, har denna inbjudan av svenska regeringen ej kunnat upptagas till slutlig prövning.

Konsekvenserna av en anslutning till konventionen i fråga bero givetvis på vilka makter, som komma att stå utanför konventionen. Det torde få tagas för givet, att Sverige icke kan biträda densamma, om vårt land därigenom försattes i en oförmånlig situation i förhållande till stater, med vilka vi möjligen kunde råka i konflikt.

Den tillsatta militärkommissionen skall bland annat insamla upplysningar angående militära förhållanden. Enligt artikel 8 förplikta sig nämligen förbundets medlemmar att "på det mest öppna och fullständiga sätt lämna varandra alla upplysningar med avseende å omfattningen av sina rustningar, sitt program för här, flotta och luftvapen samt förhållandena inom de industrier, vilka

kunna utnyttjas för krigsändamål". Sagda industriers möjlighet att tagas i bruk för tillverkning av krigsmateriel skall alltså meddelas förbundsmedlemmarna.

Generalstabschefen påpekade i sitt yttrande, vilken fara detta innebär, något som även gäller den inskränkning i enskild tillverkning av ammunition och krigsförnödenheter, vilken rådet genom artikel 8 fått i uppdrag att taga under övervägande. "Då den för Sveriges försvar erforderliga industrien väsentligen är av privat natur, nedsätter även en mindre inskränkning häri avsevärt Sveriges försvarsförmåga". Marinstabschefen ansåg — med hänsyn till den vidsträckta betydelse, som kan givas åt uttrycket "krigsförnödenheter" — att det skapades vissa faror för den enskilde förbundsmedlemmens industri, vilken lätt kunde undanskjutas till förmån för utländska intressen. Givetvis blir det av avgörande betydelse, huruvida angränsande stater även gå in på en dylik reduktion samt huru det relativa resultatet ställer sig.

Beträffande förbundsaktens förhållande till svensk lag kräves en ändring i värnpliktslagen därhän, att värnpliktiga trupper få användas utom rikets gränser. Även om Sveriges bidrag till en militärsanktion blir jämförelsevis mindre omfattande, räcker vår av vakanser starkt decimerade fast anställda kontingent icke ensamt härtill.

Det har dessutom ifrågasatts att verkställa en sådan ändring i regeringsformens § 74, att den svenska rekvisitionslagen och rekvisitionsförordningen kunna tillämpas även för det fall att Sverige, utan att vara angripet eller vilja skydda sin neutralitet, deltagar i militärsanktion.

* * *

Till sist endast några allmänna reflexioner beträffande den militära innebörden för vårt land av anslutningen till Nationernas förbund.

Det är möjligt, att genom förbundets tillkomst antalet krig i framtiden kommer att minskas, medan det är säkert, att risken för vårt land att indragas i de konflikter, som dock utbryta, blivit väsentligen större. Särskilt med hänsyn till våra förpliktelser i förbundet och den väldiga ombildning i statssystemet, som nu äger rum vid Östersjöns stränder, en ombildning som väl enligt historisk erfarenhet näppeligen kan försiggå i lugn och ro, torde man kunna påstå, att krigsfaran för oss ingalunda minskats. Det är ju en sympatisk och vacker tanke att tro, att mänskligheten just i slutet av det tjugonde seklets andra decennium plötsligt ändrat karaktär och där- efter städse kommer att offra de nationella särintressena på den internationella fredens altare, men knappast torde man vara försvarad med att såsom på en säker grund bygga på något, som icke ännu visat sig vara verkligt.

Medlemskap i Nationernas förbund medför för Sveriges del visserligen en förpliktelse att upprätthålla förbundsmedlemmarnas territoriella integritet och förhandenvarande politiska oberoende, varmed krigsfaran följer i spåren, men också den betydande fördelen, att de övriga medlemmarna hava motsvarande plikt mot oss, varvid den hjälp, man kan påräkna, likväl lider av stora militära brister. Olägenheterna skulle i hög grad minskas, om förbundets militära organisation finge större fasthet, så att effektiv hjälp vid behov omedelbart kunde insättas.

Huru det i stort sett kommer att gestalta sig inom förbundet, beror dels på i vilken grad förbundet verkligen håller ihop i framtiden, dels på huruvida uppkomna krig bliva tillåtna eller otillåtna — en sak, som icke på förhand kan överblickas.

I och med förefintligheten av tillåtna krig är iakttagande av neutralitet under ett krig ingalunda en blott historisk möjlighet utan tvärtom fortfarande relativt sannolik. Vårt försvar måste därför allt framgent även vara starkt nog och lämpat för att förskaffa denna neutralitets- rätt erkännande och respekt.

Vid otillåtna krig sättes vårt land på än allvarligare prov. Gäller det ett inskridande av förbundet mot t. ex. ett aggressivt Ryssland, som anfallit Finland, är väl här- om intet att säga, då Sverige givetvis har ett stort intresse av att Finlands självständighet upprätthålles — ett in- tresse, som berättigar till att för sådant ändamål även göra en insats.

Militärsanktion mot viss makt vid Östersjöns östra kuster kan ju tänkas företagas över vår landgräns i norr, men torde i övrigt i de flesta krigsfall komma att före- tagas sjövägen. Då vårt land väl är den enda av de f. n. till förbundet anslutna, vid Östersjön belägna staterna, som besitter mera betydande förutsättningar för sjömak- t, och då vår flottas fartygstyper i motsats mot stormakter- nas större, pansrade fartyg äro väl lämpade för operatio- ner i skärgårds- och grunduppfyllda farvatten, torde i vissa krigsfall, särskilt om t. ex. den engelska flottan ge- nom den politiska situationen är bunden på annat håll, högst avsevärda fordringar kunna komma att ställas på vår örlogsflotta, vilken för detta ändamål måste besitta tillfredsställande styrka och slagkraft samt goda opera- tionsbaser. Verkställandet av trupptransporter över ha- vet fordrar ytterligare samverkan och gemensamma öv- ningar redan i fredstid mellan armén och marinen.

En i fredstid förberedd organisation, som medger ett hastigt upprättande av tillfälliga baser på den främman- de kusten, måste vidare förefinnas, varjämte en rad pro- blem måste lösas, vilka i allmänhet äro förknippade med strategiskt offensiv krigföring och samverkan med andra länders stridskrafter.

Hänsyn till möjligheten av deltagande i militärsank- tion får dock icke skadligt inverka på krigsmaktens orga- nisation i övrigt. Maktkombinationerna i världen växla, och ännu har Nationernas förbund ingalunda fått någon sådan fasthet, att förbundsaktens bestämmelser kunna läggas till grund för en omorganisation av krigsmakten i

stort sett, vare sig till lands eller till sjöss. Helt naturligt måste därför allt framgent den självklara satsen gälla, att vårt försvar i främsta rummet och huvudsakligen är till för Sveriges eget försvar. Härtill hava visserligen genom vårt inträde i förbundet sällat sig ytterligare uppgifter för vår krigsmakt, men dessa nytillkomna uppgifter få icke undanskymma försvarsväsendets huvudsakliga och centrala ändamål.

Särskilt i vad angår det sätt, på vilket vår armé och vår marin äro sammansatta, får utländskt tryck icke öva något inflytande. Den inverkan från rådets sida på arten av rustningarna, vilken marinstabschefen i sitt uttalande befarat, måste med all kraft motarbetas. Sverige bör givetvis anpassa sina militära operativa enheters omfång och sammansättning, det relativa förhållandet mellan arméns olika vapenslag samt mellan marinens skilda fartygstyper efter de krav, som vårt eget lands militärgeografiska och klimatiska förhållanden uppställa. Först i andra hand bör det tagas i betraktande, genom vilka modifierationer de olika stridsmedlen och deras organisation kunna anpassas också efter möjligheten att delta i militära sanktioner.

Vad flottan beträffar, torde härvid inga större svårigheter komma att uppstå. De fartygstyper, vilka flottan med trängande nödvändighet behöver nybygga såsom ersättning för försliten och omodern materiel, torde alla böra vara av den beskaffenheten, att de i de flesta krigsfall väl lämpa sig även för strategiskt offensiv krigföring, sedan världskriget medfört en så genomgripande reduktion av flera av Östersjöstaternas örlogsflottor.

Vad krigsmaktens organisation beträffar, må det påpekas, att man givetvis kan ha stor nytta av krigsmoratorietiden, men dels får ju också motståndaren i tvisten samma "förberedelsetid", dels är det ju ytterst ovisst, huruvida moratorietiden verkligen av motståndaren respekteras — så ovisst, att det icke kan bliva tal om att

härpå fota organisation eller åtgärder för krigsförberedelse.

Vid krigsfall, där alldeles särskilda, praktiskt-politiska skäl tala emot ett deltagande från vår sida i militära sanktioner, böra vi givetvis hålla på att deltagande häri icke utgör någon ovillkorlig förpliktelse.

Vi kunna dock icke undandraga oss att fylla våra förpliktelser beträffande ekonomiska sanktioner, varför vår ekonomiska och industriella krigsberedskap måste vara beredd att i ett dylikt fall genast anpassas genom lämpliga åtgärder. Skulle förslaget om inskränkningar i privatindustriens användning för krigsbruk taga fasta former, måste statens förmåga att själv producera erforderlig krigsmateriel väsentligt ökas.

* * *

Granskningen av de militära konsekvenserna för Sverige av anslutningen till Nationernas förbund är därmed slutförd.

Härtill må endast fogas några ord.

Alla hälsa säkerligen med glädje varje praktiskt duglig anordning, som kan åstadkomma, att rättstillståndet i världen förbättras. Särskilt för ett land utan stormaktsresurser är det givetvis ett intresse, att tvister mellan stater icke avgöras med maktmedel utan på opartiskt sätt enligt vedertagna rättsprinciper. Men väl måste man akta sig för att inrikta sig för förhållanden, som man hoppas skola råda, men vilkas förefintlighet i praktiken ingalunda ådagalagts.

Det är otvivelaktigt, att genom de stora omändringarna i statssystemet vid Östersjön samt genom de utökade förpliktelser, vi påtagit oss såsom medlem av Nationer-

nas förbund, har skapats ett visst osäkerhetstillstånd för oss i militärpolitiskt avseende.

Att under sådana omständigheter verkställa en avsevärd försvagning av rikets totala försvarskraft, innan vi hava bindande garantier för att övriga länder verkställa en dylik i motsvarande proportion, eller att underlåta att råda bot för uppenbara brister i försvarets effektivitet, kan icke betecknas såsom klok statsmannakonst.

Utdrag ur Marinförvaltningens underdåniga skrivelse den 30 augusti 1920.

I sin s. k. Augustiskrivelse har K. Marinförvaltningen framlagt de blygsamma önskemål, som ämbetsverket anser böra intagas i K. Maj:ts proposition till 1921 års riksdag. Då en jämförelse mellan den blivande propositionen och marinförvaltningens önskemål möjligen kan vara av intresse, lämnas här ett utdrag ur skrivelsen i fråga.

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas å tilläggsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
III. Sjöförsvaret.					
A. Marinförvaltningen och marinstaben.					
Marinförvaltningen	140,600	—	140,600	—	—
Förstärkning av anslaget till marinförvaltningen	—	{ 25,100 20,850	—	{ 25,000 20,850	—
B. Undervisningsverken.					
Sjökrigsskolan	52,069	—	52,069	—	—
Förstärkning av viss i staten för sjökrigsskolan upptagen anvisning	—	—	—	—	6,000
Marinintendentskolan	12,575	—	12,575	—	—
C. Flottan.					
<i>Avlöning, ersättningar m. m.</i>					
Avlöning för flottans kårer och stater	6,544,655	—	6,544,655	—	—
Rekapitulations- och avskedspremier vid flottan	143,000	—	143,000	—	—

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas å tilläggsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Intendenturen.</i>					
Beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna	497,756	—	497,756	—	—
Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna	—	500,000	—	—	291,000
Naturaunderhåll åt personal vid flottan	2,098,436	—	2,098,436	—	—
Förbättring och renovering av den äldre delen av beklädnadsförrådet i Stockholm lokaler	—	90,000	—	90,000	—
Köksinventarier för flottans matinrättning i Stockholm	—	—	—	—	—
Förbättring av marinens förplägnadsanstalter	—	—	—	—	—
Kolupplagsplats för Stockholms station	—	—	—	—	710,000
Utvidgning av sjömanskårens i Karlskrona bad- och tvättinrättning m. m.	—	392,300	—	392,300	—
<i>Nybyggnad och underhåll.</i>					
Flottans nybyggnad och underhåll	2,945,050	—	2,945,050	—	—
Förstärkning av reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll	—	4,000,000	—	4,000,000	—
Anskaffning av krigsfartygsmateriel	—	—	—	—	—
Utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona	—	—	—	—	—

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas å tilläggsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Nybyggnad, inrymmande arbets- och förrådsbodas m. m. för byggnadsdepartementet i Karlskrona	—	153,000	—	153,000	—
Nybyggnad för olje och kemisk-teknisk fabrik med råoljaförråd samt kemiskt laboratorium och materialprovvningsanstalt jämte förråd av maskinolja i Karlskrona	—	—	—	—	—
Nybyggnad för marketenteri vid flottans station i Karlskrona	—	149,000	—	149,000	—
Ökat förrådsutrymme för torpeder samt utvidgning av torpedreparationsverkstaden i Karlskrona	—	80,000	—	80,000	—
Anordningar för elektrisk belysning m. m. å vid flottans skeppsbro i Karlskrona förlagda fartyg	—	92,000	—	92,000	—
Sanitära anordningar å flottans varv i Karlskrona	—	71,000	—	35,600	—
Anordnande av lokaler för torpeddepartementet samt ökat utrymme för gnistverkstaden och gniststationsförrådet	—	129,200	—	129,200	—
Sjukstuga å Stockholms station och värmeledning i kaserierna I och II	—	109,000	—	109,000	—
Elektrisk ytterbelysning å Skeppsholmen	—	80,000	—	80,000	—
Förbättrade anordningar vid Galärvarvsslipen	—	102,200	—	35,000	—

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas & tillläggsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
Skjul till förvaring av torpedbåtar å flottans varv i Stockholm	—	—	—	—	—
Omändring av lokaler i södra fundamentalsbyggnaden å flottans varv i Stockholm...	—	—	—	—	—
Anläggning av ny docka jämte verkstad m. m. vid flottans station i Stockholm	—	—	—	—	—
Örlogsdepå vid Härnösand ...	—	—	—	—	—
Tekniska utredningsarbeten...	—	30,000	—	30,000	—
<i>Övningar.</i>					
Flottans krigsberedskap och övningar	4,447,000	—	4,447,000	—	—
Förstärkning av reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar ...	—	805,000	—	805,000	2,968,000
Sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m.	851,984	—	851,984	—	—
<i>Artilleribehov.</i>					
Skjutförsök och inskjutning av kanoner	60,000	—	60,000	—	—
Eldledningsinstrument	—	349,000	—	174,500	—
Förbättring av ammunitionsutredning å pansarbåten Oscar II	—	360,000	—	180,000	—
Jagares förseende med luftkanoner	—	150,000	—	75,000	—
Förbättrad projektilutredning för luftkanoner	—	133,000	—	66,500	—
Uppställningsplatser samt övriga anordningar för justering och reparation av avståndsmätare vid flottans stationer	—	50,000	—	50,000	—

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas & tillläggsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
Mot luftangrepp skyddade ammunitionsförrådshus i Karlskrona	—	85,000	—	85,000	85,000
Ersättning för förbrukade och anskaffning i reserv av brisansrör	—	45,000	—	45,000	—
Anskaffning av maskiner för artilleriverkstaden i Karlskrona	—	25,000	—	25,000	—
Materiel för flottans måldepå.....	—	—	—	—	—
<i>Torped- och gnistsignalväsendet m. m.</i>					
Anskaffning av torpedmateriel	—	642,500	—	642,500	440,000
Framställandet av en ny torpedtyp.....	—	175,000	—	87,500	75,000
Torpedinsjutningsstation i Stockholms skärgård.....	—	250,000	—	125,000	—
Inredning av källare för förvaring av viss artilleri- och torpedammunition i Karlskrona	—	21,500	—	21,150	—
Förrådshus för torpedammunition	—	150,000	—	150,000	—
Försök med torped-, gnist- och flygmateriel	—	75,000	—	75,000	—
Modernisering av flottans radiostationer	—	293,400	—	146,700	—
Anskaffning av flygmateriel... ..	—	1,268,000	—	665,000	252,000
Flygstation vid Hägernäs ...	—	238,600	—	238,600	—
Anordnande av torpedförråd vid Göteborgs örlogsdepå...	—	—	—	—	—

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas å tillläggsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Anordningar å flottans varv i Stockholm för flygmaterielens förvaring och underhåll samt för nybyggnad av flygbåtar.....	—	130,000	—	70,000	65,000
Radiotelegrafapparater för särskilt ändamål.....	—	25,000	—	25,000	—
<i>Minväsendet.</i>					
Anskaffning av minmateriel...	—	350,000	—	175,000	—
Sjunkminor för flottan.....	—	258,000	—	129,000	—
D. Kustartilleriet.					
<i>Avlöning.</i>					
Avlöning för kustartilleriets personal.....	1,667,686	—	1,667,686	—	—
Rekapitulations- och avskedsprenier vid kustartilleriet...	51,000	—	51,000	—	—
<i>Intendenturen.</i>					
Beklädnad åt kustartilleriets manskap.....	122,655	—	122,655	—	—
Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap ...	—	123,000	—	123,000	45,000
Naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet.....	530,900	—	530,900	—	—
<i>Nybyggnad och underhåll.</i>					
Underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel ...	750,815	—	750,815	—	—
Förstärkning av reservationsanslaget till kustartilleriets byggnader och materiel ...	—	681,650	—	681,650	—
Stärkandet av det fasta kustförsvaret.....	—	—	—	—	—

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas å tillläggsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Byggnader i Vaxholms fästning för officerare och underofficerare.....	—	300,000	—	300,000	100,000
Förläggning av Vaxholms kustartilleriregementes I bataljon.....	—	400,000	—	400,000	289,650
Mässbyggnad för underofficerare och manskap vid Oscar-Fredriksborg.....	—	—	—	—	—
Vatten- och avloppsledningar för Oscar-Fredriksborgs fort.....	—	62,000	—	31,000	—
Elektriska anläggningar inom Vaxholms fästning och på Rindön.....	—	—	—	—	—
Utvidgning av kronans tvättinrättning å Rindö.....	—	—	—	—	—
Vaktstuga och stängsel kring fordonsförråd och stall å Värmdön.....	—	27,500	—	27,500	—
Iståndsättande av inlösta byggnader å Nya varvet ...	—	40,600	—	40,600	—
Reparation och inredning av kyrksalen å Nya Varvet ...	—	56,000	—	56,000	—
Båtskjul å Nya Varvet inom Älvsborgs fästning.....	—	25,000	—	25,000	—
Vägförbättringar m. m. å Nya Varvet vid Älvsborgs fästning.....	—	80,000	—	20,000	—
Örlogsdepå och minberdeskap vid Göteborg.....	—	75,000	—	37,500	—
Förbättring av de hygieniska förhållandena inom kustfästningarna.....	—	108,600	—	54,300	—
Kostnaderna för Färösunds fästnings nedläggande.....	—	—	—	—	11,250

Tidskrift i Sjöväsendet.

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas å tilllägsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Övningar.</i>					
Kustartilleriets krigsberedskap och övningar	527,700	—	527,700	—	—
Förstärkning av kustartilleriets krigsberedskap och övningar.....	—	—	—	—	490,000
Kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m....	430,000	—	430,000	—	—
<i>Artilleribehov.</i>					
Ändringarna av vissa kustfästningarna tillhörande kanoner till luftkanoner	—	(1918 bevilj.) 107,450	—	107,450	—
Provisoriska anordningar för spärr och strandbestyckningar å Vaxholms fästning.....	—	97,975	—	97,975	—
Artilleriammunition för kustfästningarna	—	500,000	—	250,000	—
Anskaffning av pistoler för kustfästningarna	—	75,000	—	25,000	—
Anskaffning av lypstoler för kustfästningarna	—	35,000	—	17,500	—
Ballongkameror m. m. för Vaxholms fästning.....	—	15,000	—	15,000	—
Revidering av kustfästningarnas äldre krut	—	50,000	—	25,000	—
Materiel för ställningskriget	—	—	—	—	—
Modernisering av verkstäder i Vaxholms fästning	—	—	—	—	—
Ändrad uppställning av kanoner i Karlskrona.....	—	—	—	—	—
Förändring av viss bestyckning å Älvsborgs fästning...	—	—	—	—	—
Handvapensskjutbana för Älvsborgs kustartillerikår...	—	—	—	—	—

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas å tilllägsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Kustartilleriets hästar	—	—	—	—	—
Anställande av civil arbetskraft vid kustartilleriets truppförband och vid kustfästningarna	—	—	—	—	—
<i>Minväsendet.</i>					
Anskaffning av minmateriel... Minbanor för hjälpvedettbåtar, avsedda för vissa delar av norrlandskusten	—	(1918) 190,000	—	95,000	—
	—	42,000	—	42,000	—
E. Flottan och kustartilleriet.					
Reservstat för marinen.....	39,111	—	39,111	—	—
Åtgärder för civilianställning av uttjänt personal vid marinen	—	16,400	—	16,400	—
Avlöningsfyllnad för vissa underofficerare av 3:e graden vid flottan och kustartilleriet	—	—	—	—	60,000
Extra beklädnadshjälp åt fanrikar i reserven, reservofficersaspiranter och reservmarinintendentsaspiranter..	—	—	—	—	25,000
<i>Artilleribehov.</i>					
Försök med långspetsade projektiler	—	25,000	—	25,000	—
Försök med lysprojektiler m. m. och en första anskaffning därav	—	62,000	—	31,000	—
Åtgärder för förberedande av viss tillverkning och anskaffning	—	—	—	—	50,000

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas å tilläggsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
Anskaffning av apparater för dimbildning	—	84,000	—	42,000	—
Försök med gasmasker och syrgasapparater och en första anskaffning därav	—	46,000	—	46,000	—
<i>Minväsendet.</i>					
Minsvep för marinen.....	—	397,200	—	182,400	—
Försök med minmateriel m. m.	60,000	—	60,000	—	—
E. Diverse.					
Personliga lönetillägg	—	2,945	—	2,945	—
Ålderstillägg	42,000	—	42,000	—	—
Ersättning åt officerare, ingenjörer och intendenten under anställning eller kommandering utrikes	30,000	—	30,000	—	—
Resestipendier för rektorer och lärare vid skeppsgosse-skolorna	—	1,000	—	1,000	—
Höjning av dagtraktamentena	—	56,000	—	56,000	—
Sjukvård för marinen	175,960	—	175,960	—	—
Uppvärmning, belysning, renhållning, samt tvätt- och badinrättningar	425,000	—	425,000	—	—
Arvoden åt vid skeppsgossefåren i Marstrand anställda personer m. m.....	—	15,115	—	15,115	—
Skrivmaterialier och expenser m. m.	250,000	—	250,000	—	—
Tryckningskostnader	50,000	—	50,000	—	—
Hyresutgifter	—	68,400	—	68,400	—
Tillfällig löneförbättring för viss personal vid marinen...	—	1,860,000	—	1,860,000	—

	A — n — s — l — a — g				
	att beviljas av 1921 års riksdag		att anvisas för år 1922		att beviljas å tilläggsstat för år 1921
	Ordinarie	Extra	Ordinarie	Extra	
Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
Extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna.....	—	69,100	—	69,100	—
Biblioteksverksamheten för underbefäl och manskap vid marinen	—	8,200	—	8,200	—
Semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare	—	140,000	—	140,000	—
Anordnande av en marinläkarkurs	—	—	—	—	9,000
Statsbidrag för utgivande av ett sjökrigshistoriskt arbete	—	3,000	—	3,000	—
Fackutbildningskurs för marinläkarestipendiater över stat och värnpliktiga läkare	—	2,500	—	2,500	2,500
Ordnandet av verksamheten vid marinens olika förråd...	—	—	—	—	—
Övriga ordinarie anslag	—	—	—	—	—

III. Sjöförsvaret.

Anskaffning av krigsfartygsmateriel.

På de skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse denna dag, hemställer marinförvaltningen
det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för anskaffning av
2 st. jagare,
visst antal undervattensbåtar och
2 st. vedettbåtar för minsvepning

bevilja ett reservationsanslag av 39,600,000 kronor att fördelas på 3 år och därav anvisa en tredjedel eller 13,200,000 kronor å extra stat för år 1922.

Flottans krigsberedskap och övningar.

Beträffande reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar har chefen för marininstaben i sin merberörda promemoria anfört följande.

”Det nuvarande ordinarie anslaget till flottans krigsberedskap och övningar är grundat på de beräkningar, som uppgjordes i samband med proposition nr 60 till 1914 års senare riksdag angående sjöförsvarets ordnande under perioden 1915—1919. Sedermera hava dock på grund av statsmakternas beslut angående ändringar i nybyggnadsplanen och sjöstyrkornas organisation vissa jämkningar vidtagits i den vid 1914 års riksdag framlagda normalövningsplanen, vilka betingat ändringar i anslagssumman. Denna utgör för år 1921 kronor 4,027,000. De för ovannämnda beräkningar använda å-prisen utgöras sålunda av de priser, som tillämpades åren närmast före år 1913. Sedan dess hava emellertid priserna, såsom bekant, avsevärt stigit och i de flesta fall mångdubblats.

Såsom förstärkning till det ordinarie anslaget har därför utgått såsom extra anslag ett förslagsanslag, vilket för år 1921 utgör högst 805,000 kronor.

På grund av de abnormt höga priserna, särskilt å kol m. m., vilka för närvarande uppgå till omkring 7 gånger de, som lågo till grund för beräklandet av det ordinarie anslaget, har riksdagen under senare åren å tilläggsstat för det löpande året beviljat ett extra förstärkningsanslag, vilket utgjort för år 1919 kronor 2,000,000 och för år 1920 kronor 1,700,000.

Vad beträffar det ordinarie anslaget, 4,027,000 kronor torde det, i saknad av organisationsplan för perioden efter år 1919, svårligen låta sig göra att för närvarande verkställa någon på nya grunder fotad beräkning av nämnda anslag för år 1922. Med anledning därav torde någon annan ändring i det ordinarie anslaget icke för närvarande böra göras, än som betingas av Kungl. Maj:ts beslut av den 27 februari och den 14 maj 1920 angående ökning av sjötillägg samt diet- och mässpenningar m. m. Den därav betingade ökningen av anslagssumman torde, enligt vad verkställd utredning givet vid handen kunna approximativt beräknas till omkring 450,000 kronor. På grund härav föreslås att det ordinarie reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar måtte för år 1922 bestämmas till 4,477,000 kronor.

I fråga om det för år 1922 erforderliga förstärkningsanslaget saknas för närvarande några säkra hållpunkter för bedömandet av storleken av erforderliga merkostnader. Då det emellertid icke torde få anses tillräckligt att räkna med andra priser än de, som marinförvaltningen angivit böra läggas till grund för beräklandet av kostnaderna för 1921 års övningsplan, torde förstärkningsanslaget för år 1922 icke böra beräknas lägre än vad som erfordras för att med nuvarande persontillgång upprätthålla sjöstyrkornas organisation och bedriva övningarna i ungefär samma omfattning, som kan förutsättas äga rum under år 1921.

För år 1921 har såsom ovan nämnts av riksdagen beviljats ett ordinarie anslag för flottans krigsberedskap och övningar av 4,027,000 kronor samt till förstärkning av nämnda anslag ett extra anslag av högst 805,000 kronor eller sammanlagt 4,832,000 kronor. Vid äskandet av sistnämnda förstärkningsanslag anförde föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet, bilagt 1920 års statsverksproposition, att därest det under år 1921 skulle visa sig, att detta anslag icke vore för flottans övningar tillräckligt, torde därutöver erforderligt anslag böra av

nämnda års riksdag äskas å tilläggsstat för samma år, på sätt som föreslagits under innevarande år.

För bedömandet av det erforderliga beloppet av tilläggsanslaget under år 1921 har inom marinstaben utarbetats en preliminär övningsplan för nästkommande år enligt i huvudsak samma principer, som tillämpats vid normalövningsplanens uppgörande, men grundad på den personaltillgång, som beräknas komma att förefinnas under år 1921, samt på de à-priser, som marinförvaltningen angivit böra beräknas för samma år. Nämnda plan ansluter sig till det förslag beträffande fartygsutrustningarna instundande höst, som av chefen för marinstaben och högste befälhavaren över kustflottan avgivits den 19 juli 1920. Planen är vidare uppgjord under den förutsättning, att sjöstyrkorna må kunna erhålla en såvitt möjligt permanent organisation och att för tjänstens bestridande erforderligt antal värnpliktiga finnas i tjänst under hela året.

Den totala kostnaden för genomförande av ovannämnda övningsplan beräknas, därest för oförutsedda utgifter upptagas 10 procent av de sammanlagda kostnaderna, uppgå till 10,563,000 kronor.

Då det emellertid med hänsyn till andra viktiga anslagskrav icke lärer vara att förvänta, att ett så stort belopp för övningarna blir beviljat för år 1921, har jag undersökt i vad mån en reduktion av övningsprogrammet låter sig genomföra, utan att ändamålet med detsamma äventyras. Utgående från den förutsättningen, att antalet rustade fartyg under utbildningsåret är lämpligt avvägt med hänsyn till rådande personaltillgång och till vidmakthållandet av personalens tjänstbarhet, kunna huvudsakligen endast två slag av åtgärder vidtagas för åvägabringandet av någon väsentligare kostnadsminskning. Den ena utgöres av att hava fartygen rustade under endast vissa delar av året och därunder koncentrera skolutbildningen och tillämpningsövningarna. Den andra består i

att med bibehållande av fartygen rustade under hela året göra inskränkningar i den dagliga kol- och ammunitionsförbrukningen.

I förra fallet lägges den huvudsakliga vikten på att ett visst reducerat övningsprogram skall genomgås på kortaste tid, under det att ringa hänsyn toges till upprätthållandet av sjöstyrkornas organisation. I andra fallet däremot blir denna organisation det väsentliga, under det att utbildningen i vissa hänseenden eftersättes och fortgår mindre forcerat, men under längre tid än i förra fallet.

Båda slagen av åtgärder komma givetvis att medföra betänkliga olägenheter. Efter att i frågan hava samrått med högste befälhavaren över kustflottan har jag emellertid kommit till den bestämda uppfattningen att då upprätthållandet av en permanent organisation av kustflottan är en nödvändig betingelse för att densamma städse skall hava möjlighet att fylla sin uppgift, äro olägenheterna, som uppstå genom inskränkningar i gångtider och ammunitionsförbrukning mindre än de, som vidlåda tidvis förekommande reduktioner i antalet fartyg med därav följande av- och pårustningar. Det torde även böra framhållas att ett sönderbrytande av sjöstyrkeorganisationen kommer att återverka på underhållsanslaget i det att fartygsbesättningarna då icke kunna beräknas delta i översyns- och underhållsarbeten i samma omfattning och med samma ansvar, som då fartygen äro rustade, varjämte nämnda anslag då kommer att drabbas av dyra ut- och avrustningskostnader.

Ovannämnda inskränkningar i kol- och ammunitionsförbrukning kunna emellertid givetvis icke vidtagas utöver vissa minimigränser, vilka i viss mån bestämmas av den tid besättningarna få kvarstå i respektive fartyg. Under förutsättning att stampersonalen i regel kan kvarstå ombord under minst 1 år och beträffande befäls- och förbandspersonalen i två år samt att ombyten av värn-

pliktiga äga rum två gånger om året, skulle, enligt vad en inom marininstaben verkställd utredning giver vid handen, kostnaderna för de sålunda erforderliga fartygsrustningarna och övningarna under år 1921 med iakttagande av största möjliga inskränkningar i kol- och ammunitionsförbrukning komma att betinga en kostnad av 7,500,000 kronor. Då enligt vad ovan nämnts 4,832,000 kronor av riksdagen beviljats för flottans krigsberedskap och övningar för år 1921, skulle sålunda det extra förstärkningsanslaget, som bör äskas å tilläggsstat för samma år, utgöra 2,968,000 kronor.

I detta sammanhang anser jag mig böra framhålla vikten av att statsmakternas beslut beträffande det extra förstärkningsanslaget blir fattat snarast möjligt efter riksdagens öppnande på det att tillförlitligt underlag må finnas för uppgörandet av den plan för flottans övningar, som chefen för marininstaben gemensamt med högste befälhavaren över kustflottan skall inlämna till chefen för försvarsdepartementet före den 25 februari årligen."

För den händelse Eders Kungl. Maj:t gillar vad chefen för marininstaben sålunda anført, angående uppförande å tilläggsstat för år 1921 av ett förslagsanslag högst å 2,968,000 kronor, bör reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar upptagas med ett med 450,000 kronor förhöjt belopp till 4,477,000 kronor.

Eldledningsinstrument.

På skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse denna dag, får marinförvaltningen hemställa,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för anskaffning av eldledningsinstrument för flottans fartyg bevilja ett reservationsanslag av 349,000 kronor och därav å extra stat för år 1922 anvisa hälften, 174,500 kronor.

Förbättringen av ammunitionsutredningen å pansarbåten Oscar II.

I sin underdåniga skrivelse den 24 september 1919 angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1921 hemställde marinförvaltningen på anförda skäl, att Eders Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen för förbättring av ammunitionsutredningen å pansarbåten Oscar II äska ett reservationsanslag av 360,000 kronor och därav för år 1921 anvisa hälften eller 180,000 kronor. Denna ämbetsverkets hemställan har emellertid icke föranlett någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sin förutnämnda skrivelse anförde marinförvaltningen följande:

"Marinförvaltningen har genom på skjutförsök grundade beräkningar utrönt, att en avsevärd ökning av kånonskottvidderna kan erhållas genom s. k. långspetsade projektiler. De till ämbetsverkets förfogande under senare år ställda medel till förbättring av projektilutredningen för vissa fartyg hava möjliggjort anskaffandet av dylika projektiler för medelsvåra artilleriet å pansarbåten Oscar II och pansarkryssaren Fylgia, varigenom skottvidden hos detta artilleri i ej oväsentlig grad ökats. Skottvidden hos pansarbåten Oscar II:s svåra artilleri — cirka 12,000 meter — måste däremot i förhållande till nutida krav anses ringa. Genom vidtagande av åtgärder för att möjliggöra skjutning ombord med större elevation än vad nu kan ske, skulle skottvidden visserligen något kunna ökas, men dylika åtgärder bliva omfattande och komma att föranleda avsevärda kostnader. Det enda effektiva och lämpliga sätt, som för närvarande finnes att avhjälpa olägenheten av den ringa skottvidden hos pansarbåten Oscar II:s svåra artilleri är enligt marinförvaltningens åsikt anskaffandet av långspetsade projektiler. Tilldelas pansarbåten Oscar II:s svåra artilleri dylika långspetsade

projektiler, kan detta artilleris största skottvidd beräknas bliva lika stor som de större skjutavstånd, som förekommit under nu pågående världskrig.”

De åsikter i här ifrågavarande hänseende, som marinförvaltningen i sin nyssnämnda skrivelse anfört, hava ytterligare bekräftats av de under senaste år inhämtade lärdomar från det nu avslutade världskriget. Största skottvidden hos pansarbåten Oscar II:s svåra artilleri är med nuvarande ammunition så kort, att fara finnes för att pansarbåtens svåra artilleri under strid med motståndare med likartad artilleribestyckning ej kan komma till användning, förrän motståndaren genom att på stort stridsavstånd utnyttja sitt mer långskjutande artilleri redan vunnit för stridens utgång avgörande fördelar. Med hänsyn till att pansarbåten Oscar II ännu under en lång följd av år kommer att kvarstå i första linjen, anser marinförvaltningen det vara nödvändigt, att dess stridsvärde ökas i så hög grad, som inom ramen av rimlig kostnad kan ske. Marinförvaltningen anhåller att i samband härmed få påpeka den genom världskriget i högsta grad påskyndade stora utveckling, som ägt rum i yttre ballistiskt avseende och som framförallt lett till ett ökande av skjutavstånden under strid. Såsom marinförvaltningen i sin förutnämnda skrivelse den 12 september 1918 anfört, belöper sig kostnaden för två utredningar långspetsade 21 cm. projektiler jämte för dessa erforderliga uppsättningskalor till 360,000 kronor.”

Ehuru ammunitionsprisen under senast förflutna år snarare visat tendens att ökas än att minskas, anser marinförvaltningen att förbättring av ammunitionsutredningen för pansarbåten Oscar II:s svåra artilleri kan i nöjaktig utsträckning åstadkommas inom ramen för förut enligt ovan äskade anslag av 360,000 kronor.

På grund av det ovan anförda hemställer marinförvaltningen

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för förbättring av ammunitions-

utredningen å pansarbåten Oscar II bevilja ett reservationsanslag av 360,000 kronor och därav å extra stat för år 1922 anvisa hälften eller 180,000.

Mot luftangrepp skyddade ammunitionsförrådshus i Karlskrona.

På de skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse denna dag får marinförvaltningen, som i särskild underdånig skrivelse denna dag hemställt om anvisande på tilläggsstat för år 1921 av ett reservationsanslag av 85,000 kronor för ifrågavarande ändamål, hemställa,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för påbörjande av mot luftanfall skyddade ammunitionsförråd inom Karlskrona fästning på extra stat för år 1922 bevilja ett reservationsanslag av 85,000 kronor.

Anskaffning av torpedmateriel.

I statsverkspropositionen till 1920 års riksdag under fjärde huvudtiteln, III Sjöförsvaret, har statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet beträffande anslag för tillverkning av torpeder gjort följande uttalande:

”Vid bedömandet av förevarande anslagsfråga lärer till en början böra till besvarande upptagas spørsmålet, huruvida icke det antal torpeder, som genom fortsatt uppehållande av verksamheten vid torpedverkstaden i Karlskrona skulle komma att framställas, med hänsyn till de beslut, vilka med anledning av försvarskommissionens blivande förslag komma att fattas, eventuellt skulle kunna i större eller mindre mån bliva obehövt. Även frånsatt

den omständigheten, att torpedvapnet, efter vad nu kan bedömas, även framgent torde komma att intaga en relativt betydelsefull plats inom vårt försvar till sjöss, är härvid att märka, att bristen i det såsom erforderligt beräknade behovet av torpeder i förråd för närvarande är utomordentligt stor. I sådant avseende torde jag få hänvisa till en inom sjöförvarsdepartementet uppgjord hemlig promemoria, och vill jag endast tillägga, att man med allt skäl synes kunna utgå från, att den nuvarande tillgången av torpeder i förråd — särskilt om hänsyn tages till den del av torpedmaterielen, som är av modern beskaffenhet — kommer att visa sig otillräcklig även under förutsättning att en mera väsentlig inskränkning av torpedvapnet skulle komma till stånd.”

Departementschefen framhöll vidare i nämnda proposition, att arbetsstyrkan vid torpedverkstaden i Karlskrona, med hänsyn till att driften vid verkstaden skall kunna ordnas på ett rationellt och ekonomiskt sätt även om verkstaden i framtiden kommer att användas för annan tillverkning för statens behov eller för enskilda beställares räkning, bör bibehållas vid minst det antal arbetare, som voro anställda vid slutet av år 1919, eller omkring 180.

Med ledning av en inom marinförvaltningens torpedavdelning den 29 november 1919 verkställd utredning angående torpedtillverkningen vid torpedverkstaden i Karlskrona redogjorde departementschefen i samma proposition därefter för den under åren 1920 och 1921 planerade tillverkningen av torpeder vid nämnda verkstad.

Av denna utredning framgår att, under förutsättning att nyssnämnda arbetsstyrka framgent sysselsättes med torpedtillverkning, samtliga de 120 torpeder, vartill av riksdagen vid 1919 års ingång anvisats medel, beräknas vara färdigställda vid 1921 års ingång. Vidare skulle för att fullt sysselsätta ifrågavarande arbetsstyrka erfordras, att under våren 1920 en beställning ägde rum av 50 tor-

peder, varefter under hösten 1921 ny beställning av samma storlek borde göras. För påbörjandet av arbetet med en beställning av 50 torpeder år 1920 vore ett belopp av 375,000 kronor erforderligt. Därest behövt belopp för täckande av merkostnader för framställning av torpeder till pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria ställdes till förfogande, skulle medel disponeras till nybeställning av 14 torpeder, vartill beräknas en summa av $(14 \times 19,000)$ 266,000 kronor. Ett ytterligare belopp av $(375,000 - 266,000)$ 109,000 kronor skulle alltså krävas under år 1920, vilket belopp emellertid, under förutsättning att motsvarande summa ställdes till förfogande under år 1921, kunde förskjutas av tillgängliga medel för merkostnader för varmluftapparater till torpeder. För år 1921 hade beräknats erforderligt ett belopp av 635,000 kronor för fortsättande av arbetena å 1920 års beställning av 50 torpeder samt för påbörjande av ny beställning av samma antal torpeder under år 1921. Därjämte borde medel under år 1921 avses för anskaffning av laddningar till de torpeder, som skulle beställas våren 1921, och beräknades kostnaderna härför uppgå till 52,500 kronor. Under år 1921 borde sålunda ställas till förfogande dels 635,000 kronor för fortsättande av 1920 års beställning och nybeställning av torpeder, dels 109,000 kronor, vilket belopp under år 1920 förutsattes skola förskjutas av medel för merkostnader för varmluftapparater till torpeder, och dels 52,500 kronor för anskaffning av laddningar till de torpeder, som skulle beställas under år 1920, eller tillhoppa $(635,000 + 190,000 + 52,500) = 796,500$ kronor.

Såsom vidare framgår av meromnämnda proposition ansåg departementschefen, att utgångspunkten vid beräkandet av det erforderliga anslagsbeloppet för torpedtillverkningen under år 1921 vid torpedverkstaden i Karlskrona borde vara behovet av arbetsmateriel för förut angivna arbetsstyrka av omkring 180 man och att sålunda

den av marinförvaltningen under våren år 1920 avsedda beställningen av 50 torpeder borde äga rum, varför enligt vad ovan nämnts, erfordrades ett belopp utöver nu såsom tillgängliga beräknade medel av 109,000 kronor. Härom anförde departementschefen i samma proposition slutligen följande: "Denna summa (109,000 kronor) synes dock, på sätt blivit ifrågasatt, behöva begäras först för år 1921. För detta år har dessutom beräknats ett belopp av 635,000 kronor dels för fortsättande av arbetena å 1920 års beställning av 50 torpeder, och dels för påbörjande av ny beställning av samma antal torpeder under år 1921. Då det synes böra överlämnas till 1921 års riksdag att med hänsyn till då föreliggande förhållanden bedöma, huruvida och i så fall i vilken omfattning ytterligare medel böra för ifrågavarande ändamål under nämnda år beredas, räknar jag här endast med det belopp, som under år 1921 erfordras för fortsättande av arbetena å 1920 års beställning. Detta belopp läser böra beräknas till skillnaden mellan förenämnda summa, 635,000 kronor, och kostnadsbeloppet, 375,000 kronor, för nybeställning av 50 torpeder, eller till 260,000 kronor. Härtill bör läggas ytterligare ett belopp av 52,500 kronor för anskaffning av laddningar till de torpeder, som skulle beställas under år 1920. Det av mig för år 1921 beräknade beloppet skulle alltså uppgå till (109,000 + 260,000 + 52,000) 421,500 kronor; och anser jag mig böra tillstyrka, att detta belopp äskas på extra stat för år 1921."

I enlighet härmed föreslog Eders Kungl. Maj:t riksdagen att för anskaffning av torpeder på extra stat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag av 421,500 kronor. Sedan riksdagen bifallit denna framställning, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 18 sistlidne juni dels efter ingången av år 1921 ställt till marinförvaltningens förfogande nyssnämnda belopp, dels anbefallt marinförvaltningen att så skyndsamt med hänsyn till rådande förhållanden ske kan föranstalta om påbörjande av

anskaffningen av här åsyftade torpeder och har med anledning härav marinförvaltningen den 10 sistlidne juli hos varvschefen vid flottans station i Karlskrona beställt 50 torpeder.

De för nyanskaffning av torpeder erforderliga medel, som i enlighet med departementschefens ovan angivna och av 1920 års riksdag godkända grunder, böra äskas av 1921 års riksdag, äro sålunda medel dels för fortsättande och färdigställande av de innevarande år beställda 50 torpederna, vilka beräknas kunna levereras vid 1922 års utgång, dels för påbörjande under år 1921 av ny beställning torpeder och för fortsättande av arbetena å denna beställning under år 1922, dels slutligen för nybeställning av torpeder sommaren 1922.

Beträffande de innevarande år beställda 50 torpederna har varvschefen vid flottans station i Karlskrona meddelat, att på grund av på sista tiden inträffade prisstegringar å för dem erforderliga material tillverkningskostnaden pr torped beräknas uppgå till 21,300 kronor i stället för förut angivna 19,000 kronor. För fortsättande och avslutande av arbetena å här nämnda torpeder skulle sålunda under åren 1921 och 1922 erfordras (50 × 21,300 = 1,065,000 — 375,000) 690,000 kronor, varav 1920 års riksdag, såsom av det föregående framgår, på extra stat för år 1921 anvisat 260,000 kronor. Ytterligare 430,000 kronor äro därför behövlige för dessa torpeders färdigställande, varav, för att arbetena böra kunna planmässigt och ekonomiskt bedrivas, 140,000 kronor erfordras för år 1921 och återstoden eller 290,000 kronor för år 1922.

I fråga om behovet av ny beställning av torpeder år 1921 får marinförvaltningen dels jämlikt nådiga brevet den 11 september 1891 till ersättande anmäla 27 st. under år 1919 förlorade torpeder, vilkas ersättande med nu gällande priser betingar en kostnad av 602,100 kronor, dels hänvisa till i särskild bilaga till marinförvaltningens

underdåniga hemliga skrivelse denna dag lämnad utredning angående behov och tillgång av torpeder den 1 juli 1920. Ehuru genom iakttagande av de av särskilt tillkallade sakkunniga den 13 april 1920 föreslagna åtgärderna till förebyggande i möjligaste mån av torpedförlusterna antalet under första halvåret 1920 förlorade torpeder kunnat nedbringas till 2, framgår dock av nämnda hemliga bilaga, att bristen i det erforderliga behovet av torpeder alltså är utomordentligt stor och att de av statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet i det föregående återgivna skälen för fortsatt tillverkning av torpeder i avvaktan på försvarskommissionens blivande förslag äga full giltighet. För tillgodoseende av här omfördänt behov är därför ur krigsberedskapssynpunkt nödvändigt, att tillverkningen av torpeder vid verkstaden i Karlskrona bedrivs i minst samma omfattning som innevarande år och att sålunda 50 torpeder beställas hösten år 1921.

Då marinförvaltningen dessutom med instämmande i de skäl, som i statsverkspropositionen till 1920 års riksdag av statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet angivits, håller före, att med hänsyn till nödvändigheten bibehålla de specialutbildade arbetarna intill dess försvarsrevisionens resultat blivit känt, någon minskning av den vid 1920 års ingång vid torpedverkstaden i Karlskrona anställda arbetsstyrkan ej håller bör äga rum under år 1921, får ämbetsverket även av denna anledning framhålla nödvändigheten av att nybeställning av 50 torpeder göres senast hösten 1921.

För en nytillverkning av 50 torpeder, avsedda att beställas under 1921 och med en beräknad kostnad av 21,000 kronor per torped utan laddning kräves dels ett belopp av $(50 \times 21,000)$ 1,050,000 kronor, varav med hänsyn till behovet av arbetsmaterial för en arbetsstyrka vid torpedverkstaden i Karlskrona av ungefär samma storlek som den nuvarande och för arbetenas planmässiga och

ekonomiska bedrivande 300,000 kronor erfordras för vartdera av åren 1921 och 1922, dels under år 1922 ytterligare ett belopp av 52,500 kronor för anskaffning av laddningar till samma torpeder.

Vad slutligen angår de för beställning av torpeder sommaren 1922 erforderliga medlen synes det marinförvaltningen, i anslutningen till statsrådets och chefens för sjöförvarsdepartementet ovan återgivna uttalande i statsverkspropositionen till 1920 års riksdag, böra överlämnas åt 1922 års riksdag att härom bestämma.

För nyanskaffning av torpeder anser marinförvaltningen sålunda i överensstämmelse med vad ovan anförts, att det för år 1921, utöver av riksdagen förut beviljade 260,000 kr., ytterligare erfordras $(140,000 + 300,000)$ 440,000 kronor att anvisas på tilläggsstat för år 1921, samt att det för år 1922 erforderliga anslaget för samma ändamål bör utgöra $(290,000 + 52,500)$ 642,500 kronor eller tillsammans för båda åren 1,082,500 kronor.

På grund av nödvändigheten att fylla förefintliga stora brister i behovet av torpeder ävensom för att tillgodose behovet av arbetsmateriel för den vid torpedverkstaden i Karlskrona för ett rationellt och ekonomiskt bedrivande av arbetena anställda minimiarbetsstyrkan, får marinförvaltningen, som i särskild skrivelse denna dag gjort framställning om beviljande på tilläggsstat för år 1921 av ett reservationsanslag av 440,000 kronor, i underdånighet hemställa

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för ersättande av förlorade och bristande torpeder för flottans fartyg bevilja å extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 642,500 kronor.

Framställandet av en ny torpedtyp.

På de skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse den-

na dag, får marinförvaltningen, som i särskild skrivelse denna dag gjort framställning om beviljande på tilläggsstat för år 1921 av ett reservationsanslag av 75,000 kronor, hemställa

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för framställning av en ny torpedtyp bevilja ett reservationsanslag av 175,000 kronor och därav å extra stat för år 1922 anvisa hälften med 87,500 kronor.

Anskaffning av flygmateriel.

På de skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse denna dag, hemställer marinförvaltningen, som i särskild skrivelse denna dag gjort framställning om beviljande på tilläggsstat för år 1921 av ett reservationsanslag av 252,000 kronor,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för materiel m. m. för marinens flygväsande bevilja ett reservationsanslag av 1,268,000 kronor och därav å extra stat för år 1922 anvisa ett belopp av 665,000 kronor.

Försök med lysprojektiler m. m. och en första anskaffning därav.

På skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse denna dag hemställer ämbetsverket,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att till skjutförsök med lysprojektiler och en första anskaffning därav bevilja ett reservationsanslag av 62,000 kronor och därav å extra stat för år 1922 anvisa hälften, 31,000 kronor.

Anskaffning av apparater för dimbildning.

På skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse denna dag, hemställer ämbetsverket,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att till anskaffning av dimbildningsapparater för flottan och kustartilleriet bevilja ett reservationsanslag av 84,000 kronor samt därav anvisa å extra stat för år 1922 42,000 kronor.

Försök med gasmasker och syrgasapparater och en första anskaffning därav.

På skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse denna dag, hemställer ämbetsverket,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att till försök med gasmasker och syrgasapparater och en första anskaffning därav bevilja ett reservationsanslag å extra stat för år 1922 av 46,000 kronor.

Tilläggsstat år 1921.

Kolupplagsplats för Stockholms station.

Med underdånig skrivelse den 23 oktober 1919 har marinförvaltningen överlämnat av chefen för byggnadsdepartementet i Stockholm uppgjort kostnadsförslag för anläggande av en koldepå i gamla Djurgårdsstaden. Enligt detsamma beräknades kostnaderna uppgå till 1,030,000 kronor. Beträffande detta förslag ansåg ma-

rinförvaltningen, att transportbanorna borde utvidgas på det att de skulle medföra större säkerhet för den personal, som hade att verkställa inkörningen av kolen i skjulen vid lossning av fartyg. Denna utvidgning skulle draga en kostnad av 33,600 kronor. Den sammanlagda kostnaden för anläggande av en kolgård i gamla Djurgårdsstaden skulle alltså belöpa sig till kronor 1,030,000 + 33,600 = 1,063,600 kronor, vilken summa borde avrundas till 1,100,000 kronor. Marinförvaltningen hemställde, att detta belopp måtte av Eders Kungl. Maj:t äskas å tilläggsstat för år 1920.

Denna hemställan har emellertid ej föranlett någon proposition till riksdagen.

Däremot har statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet med anledning av marinförvaltningens ovanberörda underdåniga framställning genom ämbetskrivelse den 11 november 1919 anmodat ämbetsverket att verkställa undersökning huruvida icke å flottans varv i Stockholm kunde i galérskjul eller eljest utan särskild kostnad beredas ytterligare upplagsplats för kol, ävensom, därest tillräckligt utrymme för ändamålet icke kunde på sådant sätt anskaffas, inleda underhandling och träffa preliminärt avtal rörande fortsatt förhyrande av egendomen Gustafshög och, om evetueellt så skulle anses behöfligt, jämväl av tomten n:r 42 vid Värtahamnen.

Till svar härå har marinförvaltningen i skrivelse den 2 januari 1920 meddelat, att fortsatt förhyrande av egendomen Gustafshög eller tomten n:r 42 vid Värtahamnen icke kunnat medgivas samt att, enligt vad av ett av varvschefen vid flottans station i Stockholm till ämbetsverket avgivet yttrande framginge, någon kolupplagsplats icke kunde utan särskild kostnad anordnas å flottans varv härstädes.

Sedermera har statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet genom ämbetskrivelse den 23 februari 1920, under framhållande att frågan om beredande av er-

forderlig kolupplagsplatser i avvaktan på slutförandet av försvarsrevisionens arbeten syntes böra allenast provisoriskt lösas, anmodat marinförvaltningen att så skyndsamt som möjligt verkställa utredning och inkomma med förslag till de anordningar som i sådant syfte kunde finnas behöfliga, därvid i främsta rummet borde undersökas, huruvida icke å Beckholmen kunde beredas dylika upplagsplatser.

Med anledning härav avlät marinförvaltningen en skrivelse till statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet den 10 mars 1920, varvid överlämnades från varvschefen vid flottans station i Stockholm infordrat yttrande jämte av chefen för byggnadsdepartementet avgivet yttrande och kostnadsförslag angående provisoriskt anordnande av kolupplagsplats i Djurgårdsstaden, vilket förslag slutade på ett belopp av 143,000 kronor, kaj-anordningar ej inräknade.

Härvid anförde marinförvaltningen, bland annat följande:

I sin berörda skrivelse avstyrkte varvschefen ifrågasatt beredande av kolupplagsplatser å Beckholmen dels med hänsyn till de obetydliga kvantiteter, sammanlagt c:a 5,000 ton, som därstädes kunde uppläggas, dels på grund av de relativt stora kostnaderna för anordningarna, uppgående till 22,000 kronor, dels på i övrigt av chefen för byggnadsdepartementet i ovannämnda yttrande anförda skäl, särskilt den korta tid av högst 2 år, som upplaget skulle kunna användas för ifrågavarande ändamål.

Vad beträffade det sistnämnda av chefen för byggnadsdepartementet uppgjorda förslaget till provisoriska kolupplagsplatser i Djurgårdsstaden innebure detta, såsom av varvschefen framhölls, iståndsättning av nu befintliga byggnader på platsen i samma omfattning som enligt det förslag till kolupplagsplats å samma område, som bifogats marinförvaltningens ovannämnda underdåniga skrivelse den 23 oktober 1919. Däremot medtog det föreliggande

förslaget ej vare sig kajanordningar för erhållande av tillräckligt vattendjup för lossande och kolande större fartyg eller sammanbyggnad och tillbyggnad av nya skjul och ej heller transportanordningar i samma omfattning, som föreslagits i ovanberörda underdåniga skrivelse den 23 oktober 1919.

Vad anginge erforderliga anordningar för möjliggörande av lossning och kolning av större fartyg vid upplagsplatsen beräknade varvschefen vid flottans station i Stockholm att provisoriska dylika — om kostnaderna för iståndsättningsarbetena nedbringades till de minsta möjliga — skulle kunna inrymmas inom en kostnadssumma för hela anläggningen av c:a 200,000 kronor.

På grund av de utav varvschefen vid flottans station i Stockholm anförda skälen ansåge marinförvaltningen, att provisoriska kolupplagsplatser å Beckholmen ej borde ifrågasättas.

Vid sådant förhållande syntes det ämbetsverket ej stå annan utväg öppen än att i avvaktan på att frågan kunde definitivt lösas i samband med slutförandet av försvarsrevisionens arbeten, en provisorisk kolupplagsplats borde anordnas i gamla Djurgårdsstaden.

Emellertid funne marinförvaltningen sig ej kunna stanna vid de av varvschefen vid flottans station i Stockholm föreslagna åtgärderna härför utan ansåge det ofrånkomligt, att åtminstone södra delen, c:a 138 m., av den kajanläggning, som i förslaget av den 23 oktober 1919 upptagits, komme till utförande.

Kostnaderna enligt sistnämnda förslag för kajer jämte därmed sammanhängande jordarbeten uppginge till 669,050 kronor. Härav beräknades för den västra delen, med vars utförande torde kunna anstå, 180,000 kronor, vadan sålunda till det av chefen för byggnadsdepartementet upptagna beloppet, 143,000 kronor, för byggnadernas iståndsättande borde läggas 489,050 kronor för erforderlig kajanläggning.

Varvschefen vid flottans station i Stockholm ansåge visserligen att provisoriska anordningar, bestående av antingen flottor eller *duc d'alber*, förenade sinsemellan och med den nuvarande kajen genom träbroar, för lossning från och intagning av kol å större fartyg borde kunna åstadkommas för avsevärt lägre kostnad. Emellertid hade för dessa beräkningar på angivna skäl ej kunnat läggas till grund någon som helst utredning, varför den beräknade kostnaden syntes synnerligen problematisk. Marinförvaltningen vore därjämte övertygad om att med de föreslagna anordningarna för kolning m. m. synnerligen stora olägenheter skulle uppstå och medföra så avsevärt ökade kostnader för intagning och utlämning av kol från upplaget, att dessa anordningar, ehuru av låg anskaffningskostnad, skulle komma att visa sig ur ekonomisk synpunkt synnerligen otillfredsställande.

Därest för anordnande av den ifrågasatta upplagsplatsen dels de av chefen för byggnadsdepartementet i senast avgivna kostnadsberäkning upptagna arbetena, dels den av marinförvaltningen ovan föreslagna kajanläggningen skulle komma till utförande, skulle kostnaderna komma att uppgå till (143,000 + 489,050) 632,050 kronor, vilket belopp på grund av ovissheten på arbetsmarknaden borde avrundas uppåt till 650,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts och under erinran att, såsom marinförvaltningen i sin underdåniga skrivelse den 23 oktober 1919 påvisat, det vore oundgängligen nödvändigt, att frågan om beredande av ny kolupplagsplats omedelbart finge sin lösning, anhöll marinförvaltningen, det statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet ville utverka nådig framställning till riksdagen att å extra stat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag å 650,000 kronor och därav anvisa å tilläggsstat för år 1920 omkring en fjärdedel med 220,000 kronor.

Denna skrivelse har ej, såvitt marinförvaltningen har sig bekant, föranlett någon åtgärd från statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet.

Situationen är för närvarande den, att kontraktet om förhyrande av Gustafshög utgår den 1 oktober 1921 och kontraktet om förhyrande av tomt n:r 42 vid Värtahamnen den 1 oktober innevarande år. Intet av dessa kontrakt har kunnat förlängas. Däremot har aktiebolaget Kol & Koks, för att undvika att bli omedelbart uppsagt från den tomt i gamla Djurgårdsstaden, som bolaget för närvarande förhyr av flottan, och varest den ovan omnämnda provisoriska kolupplagsplatsen avsetts att anordnas, erbjudit marinförvaltningen att från och med den 1 instundande oktober under ett år få förhyra tomten n:r 41 vid Värtahamnen. Genom nådigt beslut den 30 sistlidna juni har Eders Kungl. Maj:t bifallit en av ämbetsverket gjord underdånig framställning att få förhyra sistnämnda tomt till den 1 oktober 1921. Det är emellertid synnerligen ovisst och helt och hållet beroende på bolagets möjlighet att importera kol, om tomten n:r 41 kan få förhyras efter den 1 oktober 1921.

Vid sistnämnda tidpunkt kan flottan alltså beräknas stå så gott som utan kolupplagsplats för stenkol i Stockholm, om man undantager galérskjulen å varvet och skjulen å Kastellholmen, vilka tillsammans rymma endast c:a 7,500 ton.

Det är således av synnerligen stor vikt att så skyndsamt som möjligt ordna frågan om kolupplagsplats för Stockholms station. Annan utväg synes ej heller nu stå öppen än att, i avvaktan på att frågan kan definitivt lösas i samband med slutförandet av försvarsrevisionens arbeten, anordna en provisorisk kolupplagsplats i gamla Djurgårdsstaden i enlighet med det förslag, som av ämbetsverket avgavs till statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet den 10 mars innevarande år.

Enligt under hand lämnad upplysning från chefen för byggnadsdepartementet kunna de i hans senast avgivna kostnadsförslag upptagna kostnaderna för byggnadernas iståndsättande, belöpande sig till 143,000 kronor,

fortfarande anses tillförlitliga. Dock anser nämnda chef, att tendensen på arbetsmarknaden är i stigande.

Vad åter beträffar kostnaderna för kajanläggningarna enligt förslag, som bifogades marinförvaltningens underdåniga skrivelse den 23 oktober 1919, anser chefen för byggnadsdepartementet, att dessa böra ökas med 15 %.

Dessa kostnader äro i marinförvaltningens förslag till provisorisk upplagsplats upptagna till 489,050 kronor. 15 % å denna summa utgör 73,357: 50 kronor. Kostnaderna för anläggande av en provisorisk kolupplagsplats i gamla Djurgårdsstaden skulle alltså belöpa sig till (143,000 + 489,000 + 73,357: 50 =) 705,407: 50 kronor, vilken summa torde böra avrundas till 710,000 kronor.

Med ytterligare betonande av nödvändigheten att skyndsammast möjligt ordna kolstationsfrågan synes det marinförvaltningen nödvändigt, att ifrågavarande medel beredas redan å tilläggsstat för år 1921.

Med anledning av vad marinförvaltningen sålunda anfört får ämbetsverket i underdånighet hemställa,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t till anordnande av provisorisk kolupplagsplats i gamla Djurgårdsstaden å tilläggsstat för år 1921 äska ett reservationsanslag av 710,000 kronor.

Förstärkning av reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar.

I anslutning till vad marinförvaltningen anfört under rubriken "flottans krigsberedskap och övningar" i sin underdåniga skrivelse denna dag, angående förslag till beräkning av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel för år 1922, III Sjöförsvaret, och under enahanda förutsättning, som i samma punkt angivits, bör till för-

stärkning av ordinarie reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar på tilläggsstat för år 1921 äskas ett förslagsanslag, högst 2,968,000 kronor.

Mot luftangrepp skyddade ammunitionsförrådshus i Karlskrona.

På de skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse denna dag och under hänvisning till marinförvaltningens underdåniga skrivelse denna dag angående reglering av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, III Sjöförsvaret, för år 1922 får marinförvaltningen hemställa,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för påbörjande av mot luftanfall skyddade ammunitionsförråd inom Karlskrona fästning på tilläggsstat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag av 85,000 kronor.

Anskaffning av torpedmateriel.

I anslutning till vad marinförvaltningen anfört under denna rubrik i sin underdåniga skrivelse denna dag angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, III Sjöförsvaret, för år 1922 hemställer marinförvaltningen,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för ersättande av förlorade och bristande torpeder för flottans fartyg på tilläggsstat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag av 440,000 kronor.

Framställandet av en ny torpedtyp.

I anslutning till vad marinförvaltningen anfört under denna rubrik i sin underdåniga skrivelse denna dag an-

gående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, III Sjöförsvaret, för år 1922, hemställer marinförvaltningen,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för framställning av en ny torpedtyp å tilläggsstat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

Anskaffning av flygmateriel.

På skäl, som under ovanstående rubrik återfinnas i marinförvaltningens hemliga underdåniga skrivelse denna dag och under hänvisning till sin underdåniga skrivelse denna dag angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, III Sjöförsvaret, för år 1922, hemställer marinförvaltningen,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för materiel m. m. för marinens flygväsende på tilläggsstat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag av 252,000 kronor.

Sjökriget och högsta ledningen till sjöss.

Efter världskrigets slut hava i den utländska pressen pågått livliga diskussioner, om huru frågan om högsta krigsledningen ordnades och borde hava ordnats. Till lands ordnades frågan fortare än till sjöss genom att skickliga och betrodda män såsom Kitchener, Joffre och v. Hindenburg tvingades fram och bekläddes med stor myndighet — v. Hindenburg dock ej förrän kriget pågått i två år. Vad beträffar sjökrigsledningen, så löste nog engelsmännen frågan tidigare än tyskarna, när Jellicoe allt från krigets början hade en av amiralitetet mera oberoende ställning än högste befälhavaren över de tyska sjöstridskrafterna. Först med amiral Scheers utnämning märker man en förändring, men långt dessförinnan arbetades i Tyskland på, att en fullt självständig befälhavare skulle utses. En förkämpe för dessa idéer var storamiral v. Tirpitz, som redan i krigets början försökte förmå kejsaren att utnämna en dylik befälhavare och även erbjöd sig att själv övertaga posten. Han motarbetades dock av kabinettschefen amiral v. Müller, som ansåg att v. Tirpitz var för gammal, och att han allt för länge varit borta från den aktiva tjänsten. Denna åsikt har sedermera han, såväl som tyska folket, fått ångra, ty om v. Tirpitz bekläts med självständigt befäl över tyska marinen, hade säkerligen sjökriget och måhända hela krigets utgång fått ett annat utseende.

Här nedan följer i översättning ett uttalande i saken av Vossische Zeitungs sjö militära medarbetare viceamiral Hollweg.

Utlämnandet av tyska flottan var det tydligaste beviset på vårt nederlag i världskriget, och har denna flottans skymf vid Scapa Flow åter framkallat diskussionen om "Sjökriget och högsta ledningen till sjöss". Detta så mycket mer som det engelska amiralitetets arbete över sjökriget liksom första delen av tyska amiralstabens verk nyligen utkommit.

Den år 1898 bildade nyorganisationen av marinen avskaffade den gamla överstyrelsen och skapade sju kejsaren direkt underställda befälhavare, bl. a. chefen för amiralstaben, vilken i krig skulle tjänstgöra som rådgivare åt kejsaren i hans egenskap av högste krigsherre. Så uppstod den sjökrigsledning, som icke i egentlig mening hade befälsrätt, men vars inflytande på den självständiga högste befälhavarens operationer dock var stort.

Kanske var det ett fel att sedan 1911, då Englands hållning blev märkbart hotande, vi icke försökte få en bättre lösning på högste befälhavareproblemet i krig. Av lord Fishers memoirer ha vi sett hur man i England även beträffande personvalet förberett sig på saken.

Sedan amiralstaben bildades, har densamma icke förmått tillkämpa sig den plats gent emot lantförsvaret, som den växande flottans storlek billigtvis fordrade. Dess chefer hava allt för ofta växlat. Staben var personligen beroende av "Marinekabinett" samt ekonomiskt och organisatoriskt av "Reichsmarineamt". Olika chefer för amiralstaben hava energiskt, men förgäves arbetat på större inflytande. En order av 1904 förpliktigade amiralstabschefen till ett tidsenligt utbyggande av sitt arbete. Kejsaren biföll 1907 amiral Büchsels betydelsefulla förslag, varigenom ett första steg togs i rätt riktning. Detta förslag avsåg i främsta rummet att giva amiralstabschefen större inflytande vid valet av högste

befälhavare och underbefälhavare. Generalstabens erfarenheter fingo härvid tjäna som förebild. Man utgick där från den riktiga tanken, att framgången var beroende av ett noggrant personval. Kabinettschefen uttalade sig efteråt emot detta. Enligt hans åsikt, såväl då som sedermera, skulle amiralstaben vara ett rent vetenskapligt ämbetsverk. Kabinettsordern av 1904 försvann därmed i djupet. Alla viktiga kommenderingar blevo också därefter kompromisser och en sammanjämkning av de sju direkt underställda befälhavarnes fordringar.

Uppfostrandet och utvalet av högre befälhavare kom därvid till korta, oaktat det förefanns ett synnerligen gott urval av personer.

Sjökrigföring och landkrigföring äro två helt heterogena saker: terrängen, järnvägar, landsvägar och fästningar binda arméoperationerna till bestämda principiella förutsättningar. Härur framgår oftast grundlägget för de operativa målen. En flottavdelning är mera oberoende av plats, tid och mål samt kan röra sig på det ingen tillhöriga fria havet, nästan hur som helst. Aktionsradien begränsar å andra sidan uthålligheten till sjöss och tvingar flottan — i motsats till armén — att då och då återvända till baserna. Flottans operationer röna mera inflytande av materielöversyn samt väder och vind än arméns. För ledningen av flottan, som alltid befinna sig i främsta linjen, aldrig i bakre, uppstår på grund av dessa förhållanden fordran på större frihet och på möjlighet att taga initiativ.

Genom Tirpitz' "Minnen" är det känt, hurusom den förste högste befälhavaren under kriget var mycket bunden av de direktiv han erhöll. Måhända var det den 16 dec. 1914 det enda tillfället under kriget att tvinga en till antal underlägsen engelsk flotta till strid utanför Kanalen, men tillfället gick förlorat på grund av amiral v. Ingenohls hänsyn till de direktiv, han erhöillit.

Amiral Sims har efter kriget för amerikanska senaten angivit sjöministern Daniels för att ha begått elva fel, bl. a. följande. "En regering försöker vanligen att ingripa i befogenheten för en högste befälhavare till sjöss eller lands, och blir ett sådant ingripande olyckligt, som amiral Mahan visat i 'Sjömaktens inflytande på historien'. Sjöförvarsdepartementet har icke kunnat motstå detta försök och överträdelsen av denna grundsats var det svåraste felet, som har begåtts i sjökriget".

Amiral lord Fisher vill i sina memoirer lösa det svåra problemet angående högste befälhavarens relativa oavhängighet på ett drastiskt sätt. Han fordrar olydnad mot besvärliga order som en befälhavares viktigaste egenskap och prisar Nelson, därför att han i rätta ögonblicket och med framgång ej följde ordena.

Obestriddigt torde vara att otillåtligt starka politiska inflytanden inverkade på vår sjökrigsledning. Därtill kom att högkvarteret och samtliga arméer blott hade ringa förståelse för sjöförvarsfrågor. Politiken och armén begripa icke, att en sjömakt som England endast kan bekämpas av en sjömakt. I detta fallet saknade vi verkligen "sjöinstinkt", som engelsmännen mycket riktigt förmodade. Generalstabschefen ägde ej de stora statsmannægenskaper, som Treitschke fordrar av varje fältherre i stor stil.

Man kan väl ha olika åsikter, om huruvida högsjöflottan genast och till fullo skulle ha insatts vid krigsutbrottet. Förvåningen över att den blev så överksam under de första krigsmånaderna, och ej gjorde något energiskt försök att hindra de engelska trupptransporterna till Frankrike, går igenom hela engelska amiralitetets verk. Det kommer dock därvid icke an på ett bestämt datum, utan på en princip. Men det var den höga politiken, som fordrade att flottan skulle sparas till fredsförhandlingarna, och ledningen av sjöförsvaret lät foga sig däri. Därtill kommer att 1915, då styrkeförhållan-

dena tydligen voro till vår favör och trots att de hämmande banden lossats, vår sjökrigsledning dock handlat allt för försiktigt och i varje fall utan framgång. Den dåvarande högste befälhavaren amiral v. Pohl var av den åsikten, att "för en högste befälhavare stod ingen be-
römmelse att vinna". Men han betonar alltid i sina anteckningar sin ivriga önskan att slåss. Satsen — in magnis voluisse sat est — gäller icke för en befälhavare i krig. Här gäller blott dådkraft och framgång.

Politikens katastrofartade inflytande gjorde sig särskilt märkbart vid u-båtskriget. Målmedvetenhet och konsekvens saknades, vilket hade svåra följder ej blott för strategien, utan i synnerhet för den så viktiga frågan angående materielens ersättning. I bland hamrade ett antal arbetare — tyvärr blott allt för ringa antal — på slagskeppen och ibland ett otillräckligt antal på nyligen stapelsatta u-båtar. Utan tvivel måste den militära ledningen taga hänsyn till politiken. Ogörligt är dock att med ett så pass tungrott vapen som flottan taga hänsyn till alla politikens dagsvängningar.

Det är också betecknande för situationen vid krigets början, att det ej fanns någon kontakt mellan generalstaben och amiralstaben med hänsyn till operationsplanerna på de tre fronterna. Armén förstod ej, icke ens efter Marneslaget, att den i flottan ägde ett värdefullt vapen för segerns vinnande. Trots general Gröners motsatta yttranden i "Deutsche Revue" håller jag för mycket möjligt att Schlieffen-Moltkeska fälttågsplanen varit bättre om den satt Calais som operationsmål i stället för Paris. Ingenting hade engelsmännen fruktat mera. För flottan skulle i så fall förr eller senare klara strategiska mål uppstått. Ett avgörande slag till sjöss hade därvid ej varit otänkbart, vilket engelsmännen ej önskade, enär de voro ängsliga att förlora sin prestige.

General v. Stettin har i "Tradition" bekräftat att greve Schlieffen oupphörligt ändrade sin plan och beträff-

fande England, så omnämner friherre v. Eckardstein i sina memoirer ett samtal med den snillrike generalstabschefen, i vilket den senare säger: "Om Edra dystra tankar rörande England skulle slå in, så blev jag tvungen att ändra hela min fälttågsplan". Men icke blott armén har misstagit sig vid Englands värdesättande. Även amiralstaben har att anteckna felgrepp, som hade svåra följder. Den räknade alltid med att engelska flottan skulle använda sig av den inre blockaden. Amiral v. Heeringens ersättande med amiral v. Pohl som amiralstabschef var med hänsyn härtill synnerligen olyckligt. Av lord Jelliecoe veta vi, att engelsmännen redan ett par år före kriget avstått från tanken på den inre blockaden. Den tyska flottan hade blivit för stark. U-båtarna ha sedan visat att deras åsikt var riktig. Måhända höllo vi fast vid tanken på den inre blockaden, emedan vi hoppades på den. Den hade passat vår för defensiven byggda flotta. I praktiken blev det så, att den tyska flottan vid krigets början på grund av engelska förhållanden befann sig i ett slags lufttomt rum. Det var utan tvivel ett mycket svårt problem för ledningen att finna ett verksamt medel mot den engelska fjärrblockaden, utan att allt för mycket sätta flottan på spel. Danskarnes spärrande av Bälten, som vi tillrådde, försvarade läget för oss.

Den stolta armé, som drog i fält 1914, hade framför flottan ett par betydande fördelar, nämligen tradition och erfarenhet från tidigare krig. Högsta arméledningen hade smitts ihop under krigen 1864, 1866 och 1870. Sjökrigsledningen var ett första försök, flottan hade lärt upp sig själv.

Våra teorier hade vi dragit ur sjökrigshistorien och endast prövat dem under fredliga övningar. Falskeligen hade vi trott, att den engelska flottan skulle uppträda, så som den gjorde under Nelsons ledning. Vi hade glömt att den i föregående krig hade uppträtt mycket försiktigt och avvaktande samt ej försökt att "gräva fram rättorna

ur hålet", som Churchill skrävade om. Vår tro på att engelska flottan skulle uppträda i våra farvatten redo till strid kallar engelska amiralitetets verk för "Misreading of history".

På grund av det läge i vilket vår flotta befann sig vid krigsutbrottet mot en överväldigande övermakt och vid en tidpunkt, då till följd av u-båtarna alla strategiska och taktiska grundsatser råkat i gungning, kunde endast ett verkligt snille leda tyska flottan. Ett snille, som riktigt såg och kände alla synpunkter, och som visserligen lyssnade till den politiska ledningen, men som handlade fullständigt självständigt och målmedvetet. Blott på så sätt och genom ett i rätt tid påbörjat u-båtskrig kunde vi överbevisa England om, att dess inträde i kriget betydde en verkligt allvarlig risk. Storamiral v. Tirpitz ställde förgäves sina krafter till förfogande; amiral Scheer kom för sent till den post, där han blev bestämmande.

Alla flottans befälhavare under kriget skulle idag, med Scapa Flow och Versailles som bakgrund, handlat annorlunda än som gjorts. På grund av det allt för stora politiska inflytandet har det kommit in mycken halvhet i sjökrigsledningen. Så oförlåtligt än myteriet i flottan 1918 var, så har det dock kanske delvis sin orsak häri.

Kurt Låftman.

Innehåll i åtskilliga maritima och krigsvetenskapliga tidskrifter år 1920.

Artilleri och handvapen.	
Eldstridsutbildning enligt erfarenheter från marinens handvapensskjutskola	K. T., sid. 17.
Strategi och taktik.	
French naval reorganization	N. M. R., sid. 551.
Sjökrigshistoria m. m.	
Slaget i Nordsøen den 31 maj 1916	D. T. f. S., sid. 227.
Fartygsheskrivningar, skeppsbyggeri och fartygsmaskiner.	
The modern light cruiser	N. M. R., sid. 547.
Undervattensbåtar, torpeder och minor m. m.	
Åtgärder till förhindrande av minors sprängning genom åkslag	K. T., sid. 27.
Telegrafi och telefoni.	
Über die Beurteilung der Leistungsfähigkeit vom Empfangsverstärkern	J. d. T. T., sid. 2.
Über die Verwendung von Spulen an Stelle von Antennen beim Empfang in der drahtlosen Telegraphie	J. d. T. T., sid. 31.
Sjöfart.	
British shipping, marine insurance and freights	S. G., sid. 1587, 1645, 1704, 1778, 1843, 1909.
Diverse.	
Arsberättelse av föredraganden i kart- och kommunikationsväsende, statistik och teknik	K. V. A. H. (T.), sid. 129.

